

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

JURIDISKA INSTITUTIONEN

Programmet för juris kandidatexamen
Tillämpade studier, 30 hp
December 2008

Intyg om socialförsäkringstillhörighet – en studie av EG-rättsliga handlingars rättsverkan

Författare: Annelie Nord
Ämne: Europarätt, Skatterätt, Socialrätt
Handledare: Thomas Erhag

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	5
1.1. Syfte	5
1.1.2. Frågeställningar/teser	6
1.2. Avgränsning	6
1.3. Metod	6
1.4. Disposition	7
2. Introduktion	7
2.2 Fallet Tele2.....	8
3. EG samarbetet	10
3.1. Inledning.....	10
3.2. EG-rätten	11
3.4. EG-rättens konstitutionella karaktär.....	12
4. Förordningen 1408/71	13
4.1. Inledning.....	13
4.2. Nya förordningar	14
4.3. Förordningens syfte.....	14
4.4. Administrativa kommissionen.....	15
4.5. Förordningens tillämpningsområde.....	15
4.6. Grundläggande principer.....	16
4.6.1. Lojalitetsplikten.....	16
4.6.2. Likabehandling.....	18
4.6.3. Sammanläggnings- och exportabilitetsprincipen	19
5. Lagvalsreglerna	20
5.1. En tillämplig lag	20
5.2. Arbetslandets lagstiftning.....	21
5.3. Undantag	22
5.3.1. Utsändning	22
5.3.2. Arbetar i fler än en medlemsstat	23
5.3.3. Dispens	25
6. Blankett E 101	25
6.1. Regler för tillämpning av Blankett E 101	25
6.2. De svenska institutionernas vägledning	27
6.3. Rättsverkan av blankett E 101.....	29
6.3.1. Blankettens bindande effekt.....	29
6.3.2. Blankettens retroaktiva verkan.....	34
6.3.3. Avsaknad av blankett	35
8. Analys.....	39
8.1. Inledning.....	39
8.1.1. Förhållanden kring betalningsmottagaren.....	39
8.2. EG-rätten, en del av nationell rätt	40
8.2.1. Lagvalsfrågan tas inte upp i länsrätt.....	40
8.2.2. Förhandsavgörande	40
8.3. Avsaknad av intyg.....	41
8.3.1. Intygets bevisvärde.....	41
8.3.2. Bevisvärdets innebörd.....	41
8.4. Har de faktiska omständigheterna prövats?	42
8.4.1. Har prövning gjorts i efterhand?	43

8.4.2. Vem har bevisbördan?.....	44
8.4.3. Slutsats - prövning har inte gjorts.	45
8.5. De faktiska omständigheterna har prövats.	45
8.5.1. Slutsats – prövning har gjorts.....	47
8.6 Slutsats	47
8.7. Prolog - EG-rättens utveckling.....	48
Litteraturlista	50
Rådets förordningar.....	50
Rättsfall från EGD.....	50
Beslut från Administrativa Kommissionen.....	52
Offentligt tryck.....	52
Prövningstillstånd från Regeringsrätten	52
Rättsfall från kammarrätten.....	52
Rättsfall från länsrätten	52
Rättsfall från EFTA.....	52
Doktrin	52
Myndighetspublikation.....	53
Referenslitteratur.....	53

Sammanfattning

Samarbetet inom EU ställer långtgående krav på medlemsstaterna att underlätta för unionens medborgare att utnyttja de friheter EG-rätten genom EG-fördraget ställt upp. En av dessa friheter är fri rörlighet för arbetstagare och egenföretagare inom EU. Denna fria rörlighet skapar förutom möjligheter även svårigheter. Nationella regelsystem på skatte- och socialförsäkringsområdet måste anpassas till de övriga medlemsländernas system för att den enskilde inte skall hindras genom diskriminering då denne utnyttjar den fria rörligheten.

För att förebygga och förhindra problem som kan uppstå angående socialförsäkringstillhörighet för den som flyttar, har EU-samfundet skapat ett regelverk för att samordna medlemsstaternas socialförsäkringssystem. Denna samordning regleras i rådets förordning 1408/71 samt dess tillämpningsförordning 574/72. Förordningens främsta syfte är att förhindra positiva och negativa effekter av att den enskilda medborgaren väljer att arbeta i en eller flera medlemsstater förutom bosättningsstaten. För att detta regelverk skall fungera i praktiken har EG:s institutioner upprättat administrativa organ, som i sin tur utformat formella handlingar för att genom likformighet och förutsebarhet söka säkerställa rättsäkerheten för den som arbetar i flera av EU:s medlemsstater samtidigt. En av dessa handlingar är blankett E 101 som används av institutioner och enskilda för att visa vilket socialt försäkringssystem den migrerande medborgaren skall tillhöra. För att blanketten skall fungera som tänkt har EG-domstolen gett den ett högt värde som bevismedel, rentav så högt att den svårligen kan ifrågasättas genom prövning.

Denna uppsats tar upp hur svensk myndighet och domstol handlägger ett fall där en administrativ handling, i form av ett intyg om tillämplig lagstiftning, kan få betydelse för bedömningen i målet och vilken betydelse dessa organ tillmäter avsaknaden av ett sådant intyg. Att de nationella institutionerna och domstolarna själva tolkar EG-rätten för att komma till rätta med brister i lagvalssystemet, liknande frågan om rättsverkan hos en avsaknad blankett, är inte en bra lösning ur ett rättsäkerhetsperspektiv. Denna fråga bör istället lyftas till EG-domstolen och inte hanteras inom den nationella rättsordningen. Det är viktigt att problemet dels tydliggörs för att medlemsstaterna skall kunna se över hur hanteringen av personer i denna utsatta situation ser ut samt att det behövs en enhetlig tolkning av hur de nationella institutionerna skall gå tillväga då ett intyg om tillämplig lagstiftning utfärdad på blankett E 101 saknas.

1. Inledning

Europasamarbetets målsättning går långt utanför ett sedvanligt mellanstatligt samarbete och innebär bland annat att varor, kapital och människor fritt skall kunna färdas över gränserna. I denna uppsats kommer jag att fokusera på de fall där personer utnyttjar denna frihet för arbete inom andra medlemsstaters territorium än det egna och då hamnar i situationer som kan förändra deras sociala situation avsevärt.

För att förebygga och förhindra problem har EU-samfundet skapat regler för att underlätta och styra medlemsstaternas agerande i dessa frågor. Genom att upprätta administrativa organ, som i sin tur utformat formella handlingar, har man genom likformighet och förutsebarhet försökt säkerställa rättsäkerheten för den som arbetar i flera av EU:s medlemsstater samtidigt. En av dessa handlingar är blankett E 101 som används av institutioner och enskilda för att visa vilket socialt försäkringssystem den migrerande medborgaren skall tillhöra. För att blanketten skall fungera som tänkt har EG-domstolen gett den ett högt värde som bevismedel, rentav så högt att den svårligen kan ifrågasättas. Blankettens bevisvärde ställer höga krav på medlemsstaternas behöriga institutioner vid handläggningen av dessa ärenden eftersom prövning av en utfärdad blankett kräver extraordinära åtgärder.

Eftersom en rättslig prövning av ett utfärdat intyg sällan sker, finns en risk att olika stater inom unionen tolkar EG:s rättsakter och EG-domstolens vägledningar på skilda sätt. Eventuellt är det till och med risk att myndigheter inom skilda rättsområden i en nation tolkar regelverket olika beroende på vilket perspektiv den aktuella myndigheten har. I denna uppsats är det just en sådan situation jag har valt att granska och i en närmare studie av tillämpningen av reglerna i ett rättsfall, som i viss mån hamnar mellan EG-rätt och nationell rätt, försöka peka ut risker och eventuella konsekvenser för den enskilde.

1.1. Syfte

Syftet med uppsatsen är att utifrån ett specifikt rättsfall, Tele2-målet, undersöka hur förvaltningsdomstolarnas tolkning av de administrativa beslut som är tagna för att underlätta tillämpning av sekundärrättslig samordningsreglering, förhåller sig till EG-rätten och om den argumentation som förs i domskälen kan antas vara hållbara ur EG-domstolens perspektiv.

Tyngdpunkten ligger därför på hur den svenska behöriga institutionen och domstolarna handlägger ett fall där ett administrativt beslut, i form av ett intyg om tillämplig lagstiftning,

kan få betydelse för bedömningen i målet och vilken betydelse dessa organ tillmäter avsaknaden av ett sådant intyg.

1.1.2. Frågeställningar/teser

Domstolarna i Tele2-målet väljer att avstå från att i domskälen redovisa hur man tillämpat gemenskapsrätten och dess grundläggande rättsprinciper. Detta öppnar för frågor angående domstolens tolkning i fallet.

Är de svenska institutionernas tolkning av den sekundärrättsliga regleringen på området för social trygghet för migrerade EU-medborgare och då främst betydelsen av blankett E 101:s betydelse som bevismedel hållbar, i förhållande till EG-rättens grundläggande principer och praxis?

Hur tolkar de svenska institutioner den EG-rättsliga lojalitetsprincipen, art 10 EGF, och vilket ansvar har medlemsstaternas behöriga institutioner att samarbeta med varandra inom både medlemsstaten och EU, samt med den enskilde för att så långt det går säkerställa en korrekt tillämpning av EG-rätten?

1.2. Avgränsning

Arbetet kommer att begränsas till de omständigheter som är uppe till behandling i förvaltningsdomstolarna. Därför kommer betoningen främst att ligga på tillämpningen av de regler som anknyter till situationer då en EU-medborgare arbetar i två eller flera stater inom EU samtidigt och vilken betydelse det formaliserade myndighetssamarbetet kan få i dessa fall. För att kunna göra en bedömning av hur EG-rätten, EG-domstolens praxis samt andra relevanta beslut och rekommendationerna på området har utvecklats är det dock nödvändigt att ge en allmän redogörelse för de lagvalsregler som utgör grunden för samordning av medlemsstaternas nationella socialförsäkringssystem.

1.3. Metod

För att nå det mål som syftet och avgränsningen satt upp ramarna för kommer verktyget vara sedvanlig juridisk metod, det vill säga en juridisk granskning av lagtext, förarbeten, praxis och doktrin.

Det är i första hand den EG-rättsliga primära och sekundära lagstiftningen samt EG-domstolens praxis, med anknytning till lagvalsreglerna och blankett E 101 som ligger till

grund för arbetet. De beslut och rekommendationer som utarbetats dels av EG:s organ och dels av svenska institutioner och som får betydelse för den praktiska tillämpningen av EG-lagstiftningen har också varit viktiga instrument för att få en helhetsbild av hur systemet fungerar.

En ny förordning som är avsedd att ersätta den nuvarande 1408/71 trädde ikraft redan 2004 men kan inte användas förrän även en ny tillämpningsförordning antagits. Kommissionen har lagt fram förslag till en sådan förordning som nu bearbetas av bland annat Europaparlamentet och Rådet. Dessa förordningar är inte tillämpliga ännu men jag har bedömt det vara av värde att ändå redovisa skillnader mellan den gamla och den nya lagstiftningen. När det gäller kommissionens förslag till tillämpningsförordning har jag inte tagit hänsyn till de förslag om ändringar som gjorts av exempelvis Europaparlamentet utan redogör endast för vad kommissionen föreslagit.

1.4. Disposition

För att tydliggöra det ämne jag valt kommer läsaren först, genom rättsfallet Tele2, få en bild av en verklig konfliktsituation, med avsikt att konkretisera och skapa intresse för problematiken. Sedan följer en redogörelse av EG rätten, först i ett mer övergripande allmänt perspektiv och sedan specifikt gällande den sekundära lagstiftningen på området för social trygghet för arbetstagare som flyttar inom EU.

Därefter kommer tillämpningen av blankett E 101 beskrivas tillsammans med en redogörelse av den svenska institutionens vägledningar angående handläggning av dessa ärenden och i anslutning till detta kommer EG-domstolens utveckling av blankettens rättsverkan behandlas.

I den avslutande analysdelen kommer sedan läns- och kammarrättens domskäl och domslut i Tele2-fallet samt regeringsrättens beslut att inte bevilja prövningstillstånd diskuteras utifrån den ovan gjorda rättsutredningen. Här kommer de frågeställningar som presenterats behandlas utifrån materialet och de risker jag vill peka på kommer bekräftas, avfärdas eller kanske lämnas obesvarade.

2. Introduktion

Utgångspunkten för detta arbete är att, genom använda sig av ett autentiskt fall, kunna urskilja några av de problem som uppstår i strävan att samordna de olika medlemsstaternas sociala

försäkringssystem inom EG-samarbetet. De stora skillnaderna i utformningen av förmåns- och avgiftssystemen inom samarbetsområdet ger starka incitament för enskilda medlemsstater att värna om sin ekonomiska bas samtidigt som det kan röra sig om en avsevärd kostnadsreducering för ett företag som kan "placera" sina anställda i ett socialförsäkringssystem med låga sociala avgifter vilket i sin tur skapar en grogrund för så kallad law-shopping.

Syftet med EG-rättens samordning av social trygghet för personer som på grund av arbete rör sig över gränserna, är att den fria rörligheten inte skall medföra några negativa eller för den delen positiva effekter för den enskilde. För att uppnå det syftet har man skapat ett exklusivt och bindande regelsystem för att avgöra vilken medlemsstats socialförsäkringssystem den enskild skall tillhöra i varje given situation. Som utgångspunkt är det arbetslandets lagstiftning som tillämpas, men i de fall det inte är lämpligt har undantagsregler som anger att exempelvis bosättningsstatens lagstiftning skall tillämpas införts. De situationer som regleras med hjälp av lagvalsreglerna är dock ofta komplexa och tolkningsutrymmet har varit relativt stort, vilket är negativt för den enskildes rättsäkerhet. För att avhjälpa detta har medlemsstaterna utvecklingat administrativa hjälpmedel för att se till att den enskilde inte skall drabbas av vare sig dubbel försäkringstillhörighet eller riskera att helt hamna utanför det sociala skyddsnetet. E-blanketterna är en central del i detta administrativa system.

Den rättsverkan av en utfärdad blankett E 101 givits är entydig och även en blankett som utfärdats i efterhand har i praxis getts retroaktiv verkan eftersom det egentligen inte spelar någon roll enligt EG-domstolen när blanketten utfärdas, det viktiga är hur de faktiska förhållandena ser ut under den tid intyget avser. Det återstår dock en oklar rättsfråga som inte avgjorts av EG-domstolen och som inte är reglerad i förordningen. Det gäller de fall där blankett E 101 över huvud taget inte utfärdats av den behöriga institutionen. Frågan är då om avsaknad av ett intyg skall ges samma rättsliga status av den utredande institutionen som ett existerande intyg har?

2.2 Fallet Tele2¹

I april 2008 nekades prövningstillstånd i ett skattemål mellan Tele2 och skatteverket. Rättsfallet behandlar frågor som har anknytning till den EG-rättsliga ambitionen att förenkla

¹ Mål nr 2388-00 (Länsrätten), Mål nr. 2094-02 (Kammarrätten) och Mål nr. 3463-05 (Regeringsrätten)

den fria rörligheten och förhindra att den enskilde vid arbete i flera medlemsstater utsätts för såväl positiva som negativa effekter är Tele2-målet.

Den centrala frågan i fallet var huruvida bolaget Tele2 skulle betala arbetsgivaravgifter för en anställd som vid tidpunkten för utbetalning av ersättningen var bosatt i Luxemburg. Vid en omprövning beslutade Skattemyndigheten (härefter kallat Skatteverket²) att för redovisningsperioden 1999 påföra Tele2 ytterligare arbetsgivaravgifter och skattetillägg motsvarande drygt 600 000 kr. Skatteverket motiverade sitt beslut med att ett av Tele2 utbetalt konsultarvode är att anse som lön och därmed skulle ligga till grund för beräkning av arbetsgivaravgifter. Den person som mottagit lönen var bosatt och yrkesverksam också i Luxemburg, men i frånvaro av blankett E 101, som anger att en annan medlemsstats lagstiftning är tillämplig, menade Skatteverket att avgifterna skulle erläggas enligt svensk lagstiftning. Inget i skatteverkets argumentation antyder att institutionen vidtagit några åtgärder för att utreda de faktiska omständigheterna kring eventuell verksamhet i Luxemburg, trots att det framgår att det inte är självklart att personen som tagit emot ersättningen tillhör det svenska socialförsäkringssystemet.

Tele2 överklagade till länsrätten i Dalarna med invändningen att den utbetalade ersättningen inte var att likställa med lön, utan istället var att betrakta som arvode till ett utländskt företag för utförda konsultinsatser och arbetsgivaravgift skulle därför inte utges. Länsrätten kom i denna del fram till att de utförda konsulttjänsterna var att anse som utfört arbete och att arbetsgivaravgift därför skulle betalas. Länsrätten tar i domskälen inte upp frågan om tillämplig lagstiftning och tycks inte undersöka om tillämpning av EG-rätten skulle leda till en annan slutsats i målet. Det framgår av utredningen i målet att den person som tagit emot ersättningen är bosatt i Luxemburg, har ett styrelseuppdrag i Sverige och antingen är anställd av sitt företag i Luxemburg eller egenföretagare vilket är en situation där huvudregeln inte är självklar. Givet dessa fakta är det sannolikt att en tillämpning av EG-rätten är nödvändig för att ta reda på de faktiska omständigheterna.

Målet överklagas till kammarrätten och Tele2 yrkar nu i andra hand, att om sociala avgifter skall erläggas, är det Luxemburgs lagstiftning som är tillämplig, då mottagaren av ersättningen är bosatt där. Kammarrätten kommer fram till att konsultarvodet är likställt med

² Skattemyndigheten har efter domen förkunnades bytt namn till Skatteverket

lön och att arbetsgivaravgifter skall erläggas och behandlar sedan förordningens regler för tillämplig lagstiftning. Den tolkning domstolen gör av reglerna innebär att det krävs att bosättningsstaten utfärdar intyg på blankett E 101, vilket skall styrka den enskildes tillhörighet till bosättningsstatens lagstiftning vid tidpunkten för utbetalningen av arvodet, om den enskilde skall undgå huvudregeln att omfattas av arbetslandets lagstiftning. Kammarrätten nöjer sig sedan, i domskälen, med konstaterandet att då Tele2 inte kunnat visa upp ett sådant intyg från behörig myndighet i Luxemburg skall arvodet ingå i underlaget för beräkning av bolagets arbetsgivaravgifter.

Tele2 begär då prövningstillstånd i regeringsrätten som dock avslår begäran, med hänvisning till att det inte är av vikt för ledning av rättstillämpningen att ärendet tas upp med följderna att kammarrättens avgörande står fast.

3. EG samarbetet

3.1. Inledning

Gemenskapens grundidé presenterades för första gången i maj 1950 av den franske utrikesministern Robert Schuman. Budskapet var att genom samordning och kontroll av kol- och stålindustrierna i främst Frankrike och Tyskland, skulle krig mellan dessa stater bli en omöjlighet och drömmen om fred i Europa skulle kunna förverkligas.³ Samarbetet startade år 1955 med sex medlemmar men utvidgades med tiden till att idag omfatta 27 stater i Europa samt ytterligare nära samarbete genom EES-avtalet med 3 stater till, däribland Norge. Sverige gick med i EES samarbetet 1994 och efter folkomröstning angående EU medlemskapet under hösten samma år, upptogs Sverige som fullvärdig medlem den 1 januari 1995.⁴

Receptet för att nå syftet med fred var att upprätta en gemensam marknad med fri rörlighet för varor, arbetskraft, tjänster och kapital där samarbetet mellan staterna skulle stärkas. Principer för att nå målen slogs fast i Romfördraget som fick en dynamisk karaktär och gemensam lagstiftning och rättspraxis möjliggjordes.⁵ Från att endast haft ekonomiska faktorer som samarbetsområde har gemenskapens mål med tiden utökats och specificerats genom flera omarbetningar⁶ av fördraget och återfinns i art. 2 EG-fördraget (EGF). Vid sidan av upprättandet av en gemensam marknad finns numera även målen med ekonomisk och

³ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 23

⁴ SOU 1998:67 s. 143

⁵ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 26 f

⁶ Bland andra Maastrichtfördraget om Europeiska Unionen.

monetär union, gemensam kamp mot arbetslöshet samt stärkandet av ett gemensamt socialt skydd på europainivå.⁷

3.2. EG-rätten

Det samarbete gemenskapens stater förbundet sig till är genom sin rättsliga konstruktion unik, varje stat har avstått från delar av sin suveränitet och överfört viss lagstiftningskompetens till gemensamma institutioner. Genom nya fördjupade fördrag och kompletterande lagstiftning samt EG-domstolens framåtsträvande tillämpning har gemenskapsrätten utvecklats till en speciell rättsordning med särdrag och egenskaper som inte kan jämföras med någon annan rättsordning. EG-fördraget är grunden för EG-rätten, och de allmänna rättsprinciper som stadgats binder inte bara gemenskapens institutioner utan också medlemsstaternas nationella, politiska och praktiska hantering av gemenskapsrättsliga åtaganden. Fördraget är dock utformat som en ramlag vilken definierar mål och för att på ett mer genomgripande plan förverkliga målen utformas sekundärlagstiftning inom olika områden. Hit räknas förordningar och direktiv som är bindande men även andra icke bindande rättsakter som exempelvis rekommendationer kan ha väsentlig betydelse för den praktiska tillämpningen.⁸

EG-domstolen har genom sina tolkningsmetoder spelat en viktig roll för den gemenskapsrättsliga utvecklingen. Eftersom gemenskapen hela tiden dynamiskt söker utöka och fördjupa samarbetet är det inte domstolens uppgift att försöka utröna vad det ursprungliga avsikten från lagstiftarens sida varit, utan snarare tillämpar domstolen en teleologisk tolkning. Denna tolkningsmetod innebär att domstolen istället utgår från vad som kan vara syftet med bestämmelsen sedd i sitt sammanhang, och då främst utifrån EG-rättens grundläggande principer.⁹

De allmänna rättsprinciper som finns i EG-fördraget, utgör en självständig rättskälla inom EG-rätten. Det beror på att EG-domstolen använder sig av dessa principer när det saknas specifika regler i fördraget. Inget rättssystem kan lösa alla rättsliga problem genom att endast tillämpa lagtext och på grund av EG-rättens målorienterade och ofullständiga karaktär finns relativt stort utrymme för EG-domstolen att tillämpa dessa allmänna rättsprinciper i tolkningen av den skrivna EG-rätten. Några av de principer som är intressanta för detta arbete är likhetsprincipen, effektivitetsprincipen, rättsäkerhetsprincipen och rätten till

⁷ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 55

⁸ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 111 ff

⁹ Craig, de Burca s. 96 ff

domstolsprövning. Därutöver finns det vissa normer som av EG-domstolen ansetts vara så viktiga för gemenskapens mål att de tillämpas som EG-rättsliga principer och ett tydligt exempel på detta är den fria rörligheten stadgad ibland annat art. 39 EGF.¹⁰

3.4. EG-rättens konstitutionella karaktär

EG-fördragets karaktär av konstitution har med tiden blivit allt mer tydlig inte minst genom EG-domstolens praxis. EG-rätten utgör en del av varje medlemsstats nationella lagstiftning och förhållandet mellan EG-rätten och den nationella rätten har under gemenskapens historia varit föremål för ständig utveckling, främst genom förhandsavgöranden från EG-domstolen. Utveckling har resulterat i att domstolen¹¹ slagit fast att EG-rätten medför såväl rättigheter och skyldigheter, det vill säga har direkt effekt, vertikalt och i vissa fall horisontellt för både medlemsstaterna och dess invånare. Principen om EG-rättens direkta effekt är även knuten till gemenskapsrättens företräde framför nationell rätt. Successivt har EG-domstolen genom sin praxis¹² kunnat etablera förståelse och acceptans för att EG-rätten inte bara skall beaktas i den nationella rättsordningen utan att den skall ges företräde i det fall konflikt uppstår.¹³

Eftersom det är i de nationella rättsordningarna som tillämpningen av EG-rätten skall ske, skulle det föreligga stor risk för skillnader i tolkningen i respektive medlemsstat om det inte fanns möjlighet för en auktoritativ domstol att utfärda prejudikat rörande den rätta tolkningen av EG-rätten. Därför kan de nationella domstolarna inom gemenskapen direkt till EG-domstolen ställa fråga om hur en enskild regel skall tolkas enligt art. 234 EGF, ett så kallat förhandsavgörande. EG-domstolen avgör i dessa fall inte den materiella frågan i fallet, utan ger endast besked om hur den aktuella rättsregeln skall uttolkas. I det fall ett beslut från nationell domstol inte kan överklagas är domstolen skyldig att hänföra frågor som inte är att anse som ”*acte clair*”^{14, 15}.

¹⁰ Erhag 2002 s. 118 ff

¹¹ 26/62 van Gend en Loos, 43/75 Defrenne, 41/74 van Duyn, 153/84 Marshall och 14/83 von Colson och Kamann.

¹² 6/64 Costa mot ENEL, 106/77 Simmenthal, samt C-6/90 Francovich där domstolen dömde en medlemsstat att betala skadestånd till en enskild person för att ett direktiv inte implementerats.

¹³ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 107-122

¹⁴ Härmed avses antingen, att svaret på den tolkningsfråga det gäller är så klart och uppenbart och bortom allt tvivel att det inte är nödvändigt att ställa en fråga till EG-domstolen, eller att EG-domstolen redan har bedömt frågan och att det därför inte heller är nödvändigt att nu hänföra frågeställningen dit.

¹⁵ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 202 ff

4. Förordningen 1408/71

4.1. Inledning

Skatte- och socialförsäkringsområdena är av tradition områden där medlemsstaterna inte gärna överlämnat lagstiftningskompetens till EG. Restriktiviteten är en naturlig följd av dessa områdens koppling till utformningen av ländernas sociala trygghetssystem.¹⁶ Olika samhällen har över tid utvecklat många skilda system för att uppnå viss ekonomisk trygghet, exempelvis privat sparande, försäkringar och underhållsskyldighet. Efter andra världskriget har dock två ekonomiska stödformer blivit grundläggande för de flesta europeiska länders sociala trygghetssystem, offentligrättsligt socialt bistånd och allmänna socialförsäkringar. Det är ändå stora skillnader inom EU avseende vad som täcks genom bistånd och vad som finansieras genom försäkringar och i vilken omfattning medborgarna omfattas av respektive system.¹⁷ Vanligast är att finansieringen av välfärdssystemet sker både genom skatter och sociala avgifter. Men eftersom det råder stora skillnader¹⁸ i de olika staternas fördelning mellan skatter respektive avgifter i finansiering av socialförsäkringar, och dessa skillnader på olika sätt kan utgöra incitament för law-shopping,¹⁹ skapas ett starkt intresse för skyddet av den egna "skattebasen" hos medlemsstaterna

För att främja det övergripande målet med en gemensam marknad inom unionen har man istället valt att försöka samordna de olika nationella systemen för social trygghet genom införandet av rådets förordning nr. 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen (rfo 1408/71) samt rådets förordning nr. 574/72 om tillämpningen av förordningen 1408/71 (rfo 574/72). Den senare innehåller bl. a administrativa föreskrifter och uppräknningar av behöriga myndigheter och institutioner i medlemsländerna.

¹⁶ Jmf art 42 och 251 EG-fördraget om begränsningar i möjligheten för överstatlig lagstiftning på detta område. Enligt art. 42 EGF skall rådet för att genomföra fri rörlighet för arbetstagare besluta om nödvändiga åtgärder inom det sociala trygghetens område. Förfarandet för beslutsfattandet återfinns i art. 251 EGF och som huvudregel kan rådet fatta ett beslut om åtgärd med kvalificerad majoritet, men här begränsas rådets lagstiftningskompetens i art. 42 sista meningen som kräver enhällighet av rådet på detta område.

¹⁷ Westerhäll 1995 s. 36 f

¹⁸ I Danmark sker finansieringen till 68 % med skatteintäkter och mindre än 9 % finansieras via arbetsgivaravgifter jämfört med exempelvis Frankrike där motsvarande siffror är 24 % respektive 47 % av de totala utgifterna det sociala trygghetssystemet.

¹⁹ Johansson 2003 s. 81 ff

Förordningarna omfattar idag 31 medlemsstater, förutom EU medlemmarna omfattas även EES-länderna och Schweiz.²⁰

4.2. Nya förordningar

En omarbetad version av rfo 1408/71, rfo 883/2004, har antagits av rådet och trädde ikraft i maj 2004, förordningen kommer dock inte börja tillämpas förrän en ny tillämpningsförordning träder i kraft och när detta kommer att ske är i nuläget ovisst. Den nya förordningen innehåller främst en del förenklingar och rationaliseringar men också vissa förtydliganden.²¹ Även om ingen ny tillämpningsförordning ännu antagits har kommissionen lämnat ett förslag på sådan till behandling av EG:s institutioner och detta förslag innehåller vissa förändringar vilka, om förslaget går igenom, kan få betydelse för tillämpningen på området.

4.3. Förordningens syfte

Det huvudsakliga syftet med rfo 1408/71 och 574/72 är att samordna de olika ländernas socialförsäkringssystem så att den som utnyttjar migrationsmöjligheten inom unionen i enlighet med art. 39 EGF, för att nå gemenskapens övergripande mål med en fri inre marknad, inte drabbas av positiva eller negativa lagkonflikter. Ett medel för att nå syftet är att den som flyttar, eller arbetar i flera stater inom EU endast skall omfattas av ett lands socialförsäkring, som huvudregel arbetslandets. Däremot är avsikten inte att harmonisera de olika medlemsstaternas lagstiftning, det står varje medlemsland fritt att avgöra vilka förmåner som erbjuds samt hur dessa skall finansieras, vilket slogs fast i rättsfallet Brunori.²² Avsikten är inte heller att ur ett socialpolitiskt perspektiv söka nå ett fungerande samarbete, utan det är den fria rörligheten för arbetstagare som legitimerar samordningsreglerna. Reglerna skall därför förhindra att en migrerande arbetstagare drabbas av exempelvis diskriminerande nationella regler, avbrott av försäkringstillhörighet eller dubbelt avgiftsuttag.^{23 24}

²⁰ Thörnroos 2007 s. IAR:2 f

²¹ Thörnroos 2007 s. IAR:9

²² 266/78 Brunori st. 5

²³ Rfo 1408/71 preambel st. 4-5 "Man bör ta hänsyn till särdragen i varje nationell lagstiftning för social trygghet och endast utarbeta ett samordningssystem." "Inom ramen för denna samordning skall man inom gemenskapen i de olika medlemsstaternas nationella lagstiftning garantera lika behandling av arbetande som är medborgare i medlemsstaterna samt av deras medförsäkrade."

²⁴ Erhag 2002 s. 233 samt 237 f

4.4. Administrativa kommissionen

För att kunna uppnå syftet med rfo 1408/71 i praktiken, har en administrativ kommission²⁵ (AK) inrättats med uppgift att bland annat handha alla administrativa frågor om tolkning av bestämmelserna i förordningen. Detta innebär en rätt att tolka och utforma tillämpningen av reglerna vilka meddelas via beslut som publiceras i Europeiska Gemenskapens Tidning.²⁶ Besluten kan enligt EG-domstolen vara ett hjälpmedel för medlemsstaternas institutioner att tolka gemenskapsrätten, däremot kan medlemsstaterna inte av besluten förpliktigas att använda särskilda metoder eller tolkningar vid tillämpningen av gemenskapsreglerna.²⁷ Därmed är de, som huvudregel, fria att söka lagtolkning via andra behöriga organ genom att utnyttja förfaranden och domstolar enligt nationell- eller EG lagstiftning.²⁸ AK skall även bistå och medla mellan medlemsstaterna när det uppstår meningsskiljaktigheter om en stats tolkning av EG-rätten eller annat som försvårar samarbetet.

Art. 2 i tillämpningsförordningen specificerar AK:s uppgifter och bland annat skall AK utarbeta alla de intyg, ansökningar och andra handlingar som behövs för tillämpningen, ha en kontrollerande roll samt utarbeta handböcker för information till berörda personer om deras rättigheter samt de administrativa formaliteter som skall följas vid utnyttjandet av dessa rättigheter.

4.5. Förordningens tillämpningsområde

Den rättsliga grunden för samordning av sociala trygghetssystem finner man i art.39 - 43 samt art. 308²⁹, vilka ger rådet kompetens att enhälligt besluta om åtgärder, som att införa regler för samordning. För att rfo 1408/71 skall vara tillämplig krävs att personen omfattas av förordningens personkrets. Denna är relativt vid och omfattar bland annat arbetstagare, egenföretagare, studenter och offentligt anställda som omfattas eller har omfattats av socialförsäkringen i en medlemsstat samt i viss mån deras familjer, enligt art. 2 rfo 1408/71.

²⁵ I art. 80 anges att en administrativ kommission för social trygghet för migrerande arbetare, AK, skall knytas till kommissionen. Denna skall bestå av regeringsföreträdare från alla medlemsstater, en företrädare från kommissionen och om det behövs sakkunniga.

²⁶ Erhag 2002 s. 116

²⁷ 98/80 Romano

²⁸ Westerhäll 1995 s. 482

²⁹ Art. 42 EGF ger rådet kompetens att enhälligt besluta om åtgärder på det sociala trygghetens område som är nödvändiga för genomförandet av fri rörlighet för arbetstagare och deras anställda. 1982 utvidgades förordningarna till att även omfatta egenföretagare, det räckte då inte att åberopa art. 43 eftersom den inte medger utförande av åtgärder utan istället användes art. 308 EGF som ger rådet generell kompetens att vidta åtgärder för att förverkliga gemenskapens mål. Denna artikel har även i senare utvidgningar, exempelvis för studenter och offentligt anställda, använts som rättslig grund.

Personkretsen har, genom rfo 859/2003, utvidgats till att omfatta medborgare från tredje land som förutom kravet på medborgarskap uppfyller kriterierna. Den nya förordningen har, förutom införlivandet av rfo 859/2003, tagit ytterligare ett steg och vidgat omfattningen i personkretsen till att omfatta

”... alla som är medborgare i en medlemsstat, statslösa och flyktingar som är bosatta i en medlemsstat och som omfattas eller har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater, samt deras familjemedlemmar och efterlevande.”³⁰

Förutom personkretsen krävs också att den aktuella förmånen eller avgiften hör till förordningens sakområden för att kunna tillämpas. De förmåner som omfattas specificeras i art. 4 men skyldigheten att erlægga sociala avgifter anges endast indirekt, genom art. 3.1 rfo 1408/71. Det framgår genom att inte bara individens rättigheter utan även skyldigheter tas upp och en sådan skyldighet är enligt svensk rätt att betala socialavgifter³¹. I rättspraxis³² har denna skyldighet ansetts följa automatiskt av de obligatoriska lagvalsreglerna då både art. 12 och art. 13 i rfo 1408/71 hindrar bosättningsstaten att ta ut sociala avgifter om arbetstagaren betalar dessa avgifter i arbetslandet.³³

4.6. Grundläggande principer

4.6.1. Lojalitetsplikten

Principen om lojalt samarbete, uttryckt i art. 10 EGF, är väsentlig för att klara ut de skyldigheter som EU-medlemskapet innebär. Utgångspunkten är att medlemsstaterna i god tro skall handla på ett sätt som främjar gemenskapens syfte. Med tiden har lojalitetsprincipen blivit allt viktigare och specificerats både i sekundärrättslig lagstiftning och genom rättspraxis. Det kan sägas allmänt om EG-domstolens³⁴ precisering av principen att den, bland annat, innebär en positiv skyldighet för alla nationella institutioner att ge full verkan åt gemenskapsrätten, i synnerhet på de områden medlemsstaterna behållit kompetens. Medlemsstaternas institutioner skall också om det är nödvändigt åsidosätta nationell lagstiftning som inte är förenlig med gemenskapsrätten.³⁵

³⁰ Se art. 2 i den nya förordningen 883/2004.

³¹ Rfo 1408/71 gäller endast lagstiftning som sorterar under de i art 4 uppräknade sakområdena vilka enligt praxis skall bestämmas i vid bemärkelse och det har heller ingen betydelse hur förmånen finansieras det som enligt domstolen är avgörande för definitionen är dess syftet och under vilka förutsättningar den beviljas.

³² 102/76 Perenbom

³³ Erhag 2002 s. 436 ff

³⁴ 50/76 Amsterdam Bulb mot Produktschap voor Siergewassen och 14/83 von Colson och Kamann

³⁵ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 92 f

På området för social trygghet för migrerande personer har lojalitetsplikten lyfts fram genom krav på samarbete enligt båda förordningarna och har också kommit till uttryck i beslut från administrativa kommissionen.³⁶ Reglerna riktar sig mot gemenskapens institutioner, nationella institutioner och enskilda medborgare inom EU och avsikten är att underlätta hanteringen av de ofta komplicerade situationer som uppstår vid tillämpning av samordningsreglerna. Tanken med krav på samarbetet mellan de olika institutionerna är att de skall agera på samma sätt som om den egna rätten tillämpats och samarbetet skall genomföras oavsett om det är till den enskildes eller institutionens för- eller nackdel. För att detta skall möjliggöras uppmanas myndigheter och institutioner att direkt kontakta varandra eller den person som berörs.³⁷

I den reviderade förordningen³⁸ finns särskilda regler om samarbete mellan institutioner och enskilda. I skälen till ändringen anges att det åligger medlemsstaterna att se till att lämplig information om förändringar av rättigheter och skyldigheter enligt rfo 1408/71 kommer den enskilde till del. Institutionerna skall tillämpa principen om god förvaltning, svara på frågor inom rimlig tid och tillhandahålla information. De berörda personerna skall å sin sida så snart som möjligt informera institutionen i den behöriga staten och i bosättningsstaten om alla förändringar i den personliga situationen som påverkar rätten till förmåner enligt art. 84a rfo 1408/71. Detta har ytterligare utvecklats i beslut från AK³⁹ som visar på vikten av samarbete och information mellan de olika parterna. De behöriga institutionerna åläggs att samarbeta, den behöriga institutionen har att informera den anställde och dennes arbetsgivare om de förutsättningar som gäller för utsändning och den utsände och dennes arbetsgivare har skyldighet att informera den behöriga institutionen i etableringsstaten om alla ändrade förhållanden under utsändningstiden. I tillämpningsreglerna och AK:s beslut anges att informationen skall ske genom intyg⁴⁰ på blankett E 101 och för att underlätta handläggningen kan den enskilde personen lämna in ansökan eller intyg direkt hos institution i annan medlemsstat eftersom direkt kontakt mellan institutionerna⁴¹ tillåts, art. 3 rfo 574/72.

³⁶ Art. 84 och 84a i rfo 1408/71, Avd III i rfo 574/72 och AK beslut nr. 181 från år 2000

³⁷ Westerhäll 1995 s. 494 ff

³⁸ Rådets beslut nr 631/2004 av den 31 mars 2004

³⁹ Beslut nr 181 av den 13 december 2000

⁴⁰ Här skiljer sig reglerna något beroende på vilka lagvalsregler som skall tillämpas, detta beskrivs utförligare nedan avsnitt 6.

⁴¹ Behörig myndighet i Sverige är Socialdepartementet och i Luxemburg Ministre du travail et de la sécurité Sociale, Ministre de la famille et Ministère de la Fonction publique et de la réforme administrative. För alla förmåner utom arbetslöshet är Försäkringskassan behörig institution i Sverige till skillnad från Luxemburg som har runt tio olika institutioner beroende på vilken förmån som avses.

Den rättspraxis⁴² som utarbetats vad det gäller skyldigheten att samarbeta enligt rfo 1408/71, ger medlemsstaterna ett långtgående ansvar att på ett korrekt sätt tillämpa gemenskapens regler men också att i hög grad acceptera en av annan medlemsstat utfärdad handling, vilket också benämns som ömsesidigt erkännande. I det fall en medlemsstat vill frångå det lojala samarbetet genom att underkänna, exempelvis en utfärdad blankett, krävs att talan om fördragsbrott enligt art. 227 EGF väcks. För att i möjligaste mån undvika en sådan konfrontation finns dels möjlighet att låta AK hjälpa till att fastställa en korrekt lösning av problemet, går inte detta ska frågan läggas fram till Kommissionen innan talan anhängiggörs hos EG-domstolen. Det är dock ytterst ovanligt att ett sådant mål avgörs i domstolen.⁴³

I den nya förordningen har art. 84 och 84a slagits samman och återfinns där i art. 76 men den stora förändringen är att man utvidgat och förtydligat ansvaret för medlemsstaterna att samarbeta och informera varandra. De skall lämna alla uppgifter till varandra om åtgärder för att tillämpa förordningen eller ändringar i den egna lagstiftningen som kan påverka tillämpningen av förordningen, samt att institutionerna skall bistå varandra i tillämpningen som om de tillämpade sin egen lagstiftning.

Kommissionens förslag till ny tillämpningsförordning tar ytterligare ett steg mot fördjupat samarbete mellan staternas institutioner genom påbudet att staterna, i vissa fall, gemensamt skall fastställa en persons tillhörighet enligt lagvalsreglerna om det exempelvis uppkommer problem med bestämmande av bostadsort. För att undvika oönskade effekter som att den enskilde står utan ett socialt skydd under den tid medlemsstaterna löser frågan har det upprättats en månadsång tidsgräns inom vilken staterna skall ha löst problemet. Till dess att tillämplig lag utsetts provisoriskt skall den enskilde omfattas av antingen bostättningsstatens lagstiftning eller lagstiftningen i den stat där ansökan om försäkringstillhörighet först lämnades in.⁴⁴

4.6.2. Likabehandling

Likabehandlingsprincipen stadgas i EGF art. 12 och träffar såväl särbehandling i två likartade fall som lika behandling av två skilda fall, däremot hindras inte medlemsstaterna ha skilda

⁴² Exempelvis C-178/97 Banks och C-2/05 Herbosch Kiere NV

⁴³ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 195 f

⁴⁴ Jmf art.6, 11.1-2 och 17.2 Kommissionens förslag till ny tillämpningsförordning

lagstiftningar så länge alla medborgare inom gemenskapen behandlas lika.⁴⁵ Principen som specificerats i art. 39 EGF skall tolkas extensivt och såväl direkt diskriminering som orättfärdig⁴⁶ indirekt diskriminering av den som utnyttjar den fria rörligheten är otillåten enligt EG-domstolen.⁴⁷ Det är dock inte möjligt att ge tillämpningen av likabehandlingsprincipen sådan effekt att den påverkar de nationella rättssystemen vilket skulle strida mot det begränsade syftet i art. 42 EGF, vilket är samordning av de nationella sociala systemen inte harmonisering.⁴⁸

I förordningen föreskrivs att en medborgare i ett EU-/EES-land har samma skyldigheter och rättigheter enligt en medlemsstats lagstiftning som denna medlemsstats egna medborgare⁴⁹. Medlemsstaterna kan inte sätta upp bosättnings- eller medborgarkrav i den interna lagstiftningen vilket bekräftas av rättsfallet *Kits van Heijningen*⁵⁰ där domstolen fastslår att i det fall sådana krav ställts för rätt till social förmån, kan regeln inte tillämpas då den står i strid med förordningen.⁵¹

4.6.3. Sammanläggnings- och exportabilitetsprincipen

För att ytterligare underlätta den fria rörligheten för arbetskraft har likabehandlingsprincipen förstärkts med ytterligare två principer. Sammanläggningsprincipen är inte specificerad i förordningen utan återfinns bara i art 42 EGF. Den innebär att när den anställde genom att arbeta viss tid kvalificerat sig för exempelvis föräldrapenning och sedan byter arbetsland, börjar man inte räkna från noll i det nya arbetslandet utan den tid man arbetat räknas med. Regeln behövs för att förhindra att den fria rörligheten försvåras på grund av att olika kvalificeringsperioder skall uppfyllas för att komma i åtnjutande av förmåner i olika medlemsstater.⁵²

Exportabilitetsprincipen som också har sitt ursprung i art. 42 EGF har dock stadgats i art. 10 rfo 1408/71. Principen innebär att bosättningsbestämmelser inte kan göras gällande som villkor för att erhålla kontantförmåner under förutsättning att de förvärvats enligt

⁴⁵ Allgårdh, Norberg. 2004 s. 94

⁴⁶ Indirekt diskriminering har, om än i relativt begränsad omfattning, kunnat rättfärdigas. EG-domstolen har uppställt rättfärdigande grunder vilka kan användas för att tillåta indirekt diskriminering för att nå ett högre syfte.

⁴⁷ C-307/89 Kommissionen mot Frankrike och t.ex. 237/78 Toia

⁴⁸ Erhag 2002 s. 247

⁴⁹ art. 3 rfo 1408/71

⁵⁰ C-2/89 *Kits van Heijningen* st. 20-22

⁵¹ Thörnroos 2007 s. IAR:1

⁵² Erhag 2002 s. 249 f

lagstiftningen i en eller flera medlemsstater.⁵³ Vid korttidsförmåner, som sjukdom och arbetslöshet, är rätten till att flytta med sig förmånen något begränsad. Den som bor i en stat och arbetar i en annan skall få vårdförmåner i bosättningsstaten och kontantförmåner skall utges enligt den lagstiftning den behöriga institutionen tillämpar. Förmånen kan, om medlemsstaterna kommer överrens, betalas ut av bosättningsstaten.⁵⁴

5. Lagvalsreglerna

5.1. En tillämplig lag

En grundläggande regel är att den person för vilken förordningen gäller omfattas endast av en medlemsstats lagstiftning, 13.1 rfo 1408/71. Syftet med lagvalsreglerna och huvudprincipen med endast en tillämplig lagstiftning, även kallad single state rule, är att undvika positiva och negativa lagkonflikter vid gränsöverskridande verksamhet, vilket är nödvändigt om målet med fri rörlighet för arbetskraft inom EU skall uppnås.⁵⁵ Förordningens exklusivitet genom principen om en tillämplig lagstiftning, har kontinuerligt bekräftats av EG-domstolen. I fallet Perenboom⁵⁶ ville både bosättningsstaten och en tillfällig arbetsstat ta ut sociala avgifter vilket underkändes av domstolen med hänvisning till art. 13 rfo 1408/71. Eftersom bosättningsstatens lagstiftning inte är tillämplig under den tid den enskilde omfattas av lagstiftningen i en annan medlemsstat saknas legal grund för avgiftsskyldighet. Att förordningen inte kan få effekten att en person omfattas av två länders lagstiftning samtidigt även om det leder till negativa effekter för den enskilde, slog domstolen fast i Ten Holder.⁵⁷ Ställningstagandet har senare bekräftades genom EG-domstolens uttalande att lagvalsreglernas,

”... mål är att arbetstagare som flyttar inom gemenskapen endast skall vara underkastade en enda stats sociala skydd, för att kunna undvika de komplikationer som en kumulering av tillämpliga lagstiftningar kan medföra”⁵⁸.

Endast i ett par specialfall⁵⁹ frångås principen om en tillämplig lagstiftning och flera länders socialförsäkringssystem blir tillämpliga på samma person samtidigt.⁶⁰

⁵³ Westerhäll 1995 s. 115

⁵⁴ Erhag 2002 s. 250 f

⁵⁵ Erhag 2002 s. 260

⁵⁶ 102/76 Perenboom

⁵⁷ 302/84 Ten Holder (Min översättning)

⁵⁸ C-425/93 Calle Grenzshop

⁵⁹ Dessa specialfall gäller för den som samtidigt är anställd i ett land och egen företagare i ett annat samt för vissa offentligt anställda. De uppräknade grupperna hamnar dock utanför målgruppen i denna uppsats varför jag väljer att inte mer ingående kommentera deras situation.

⁶⁰ Thörnroos 2007 s. IAR:11

I och med gemenskapsrättens företrädare framför nationell rätt har förordningen bindande effekt vilket får stor betydelse för den enskildes rättsäkerhet. EG-domstolen har i flera fall bekräftat förordningens högre status som rättskälla vilket bland annat hindrar en medlemsstat att i den nationella lagstiftningen sätta upp kriterier, för att omfattas av socialförsäkringssystemen, som går längre än de i förordningen, exempelvis bosättnings- eller medborgarkrav^{61, 62}.

Det står därmed tämligen klart att det inte är möjligt för mer än en stat att ta ut sociala avgifter för finansiering av förmåner vilka omfattas av rfo 1408/71, om det dessutom gäller avgifter för förmåner som faller utanför förordningen är mer tveksamt. I förarbeten till den svenska socialavgifts lagstiftningen har man tolkat detta så att det nog i princip får anses tillåtet för annat land än arbetslandet att tillämpa sin lagstiftning i fråga om förmåner och avgifter som faller utanför förordningens tillämpningsområde så länge den inte strider mot principerna om likabehandling i art. 12 i EGF.⁶³

5.2. Arbetslandets lagstiftning

Vilken medlemsstats lagstiftning som skall tillämpas avgörs i första hand av art. 13.2. rfo 1408/71. Huvudregeln är att den som utför arbete inom ett medlemslands territorium eller på ett fartyg under en medlemsstats flagg omfattas av det landets sociala trygghetssystem, *lex loci laboris*.⁶⁴ Det viktiga är var arbetet utförs, det vill säga själva aktiviteten, inte företagets säte eller lokal för anställningsförfarande, vilket kan vara svårt att avgöra i dagens samhälle där man med hjälp av elektroniska hjälpmedel kan flytta runt platsen för arbetets utförande utan att andra omständigheter berörs.⁶⁵ Då huvudprincipen är att arbetslandets lagstiftning skall tillämpas blir följden att sociala avgifter i de flesta fall skall betalas i det land där arbetet utförs.

En starkt bidragande orsak till valet av arbetslandets lagstiftning som huvudprincip, är enligt Pennings, främjandet av konkurrens för att säkerställa den fria rörligheten. Om alla anställda hos en arbetsgivare i ett och samma medlemsland omfattas av samma förmåner till samma

⁶¹ 276/81Kuijpers (Min översättning, jmf st. 14 i domen.) och C-2/89 Kits van Heijningen (Min översättning, jmf st 19-20 i domen.)

⁶² Stycket bygger på Erhag 2002 s. 263-266

⁶³ SOU 1998:67

⁶⁴ För offentligt anställda och vid militärtjänstgöring gäller dock lagstiftningen i den stat där förvaltningen som sysselsätter dem kommer från. För den som upphört omfattas av lagstiftningen utan att någon annan lagstiftning blivit tillämplig skall omfattas av bosättningslandets lagstiftning.

⁶⁵ Erhag 2002 s. 261 f

kostnad påverkar inte arbetstagarens bosättningsland valet av arbetskraft. En annan orsak är att principen om arbetslandets lag bygger på tanken att man bidrar till samhället genom att arbeta och tillhörighet till socialförsäkringssystemet etableras genom tecknande av socialförsäkring. I och med utvidgningen av EU har saken komplicerats något, i flera medlemsstater, exempelvis de nordiska, har annan grund för tillhörighet till socialförsäkringssystemet delvis tillämpats, med krav på att den enskilde skall vara bosatt inom medlemsstaten för att omfattas.⁶⁶ Dessa skillnader för med sig att medlemsstaterna har ett intresse i till vilken lagstiftning den enskilde hör.

5.3. Undantag

I de allra flesta fall vållar det inga större problem att fastställa tillämplig lag genom att använda sig av regeln om arbetslandets lagstiftning, de flesta arbetar endast på en arbetsplats och i ett land i taget. På grund av mångfalden anställningar⁶⁷ och arbetsförhållanden⁶⁸ uppstår situationer då en annan lösning krävs av praktiska skäl och därför har ett antal undantag införts i art. 14 – 17 rfo 1408/71.

Regelverket i förordningen omfattar många olika situationer och är relativt komplicerad, men det är främst två orsaker till att undantag införts. I det ena fallet rör det sig om tillfällen då bytet av arbetsland och därmed socialförsäkringssystem är av temporär art och då det av praktiska skäl, både administrativt och för den enskilde, är en onödigt arbetsam process att ändra tillämplig lagstiftning. I det andra fallet handlar det om situationer där det finns fler än en arbetsstat, vilket gör att huvudregeln inte kan tillämpas, och det blir nödvändigt att på annat sätt fastställa tillämplig lagstiftning för att undvika positiva eller negativa effekter för den enskilde.⁶⁹

5.3.1. Utsändning

Utsändning av anställd eller egenföretagare som för en viss period åtar sig arbete i en annan medlemsstat är en vanlig orsak till undantag. Gemensamt för denna grupp är att utsändningen skall ske under en begränsad period, som huvudregel inte mer än tolv månader⁷⁰, och det skall finnas en tydlig koppling till arbetsgivaren eller den normala verksamheten i

⁶⁶ Erhag 2002 s. 263

⁶⁷ Exempelvis sjömän, personer inom transport som flyg, tåg och lastbilstrafik.

⁶⁸ Exempelvis vid kortvariga arbeten utomlands, utsändning, eller då man arbetar i två länder samtidigt med olika arbetsgivare.

⁶⁹ Westerhäll 1995 s. 155 ff

⁷⁰ I den nya rfo 883/2004 art. 12.1 är tidsbegränsningen utökad till 24 månader.

utsändningslandet.⁷¹ Den utsände skall innan utsändning sker omfattas av socialförsäkringssystemet i det land den utsändande arbetsgivaren finns, annars är det fråga om lokalanställning i arbetslandet. Det är däremot inget hinder att den anställde är bosatt i arbetslandet eller om arbetstagaren redan innan är omfattad av socialförsäkringssystemet i arbetsgivarens land anställs för att direkt skickas ut för arbete i annat land.⁷²

5.3.2. Arbetar i fler än en medlemsstat⁷³

Ett annat undantag rör personer som arbetar i flera stater samtidigt och därför inte kan omfattas av huvudregeln med arbetslandets lagstiftning. Dessa undantagsregler vänder sig till exempelvis resande och flygande personal, personer som normalt arbetar i två eller flera medlemsstater som anställda eller egenföretagare och till sjömän under vissa omständigheter.⁷⁴ För personer som normalt arbetar i två eller flera stater finns det flera omständigheter som förorsakat konflikter vid tillämpningen av lagvalsreglerna. Allmänt för denna grupp av personer kan sägas att det är ett område där det vid flertalet tillfällen varit oklarheter kring tolkningen av begreppen i lagtexten. Bland annat har begreppen *normalt arbeta* och *till viss del utföra arbete* behandlats i nationella domstolar, EG-domstolen samt diskuterats i doktrin.

Frågan vad som avses med att *normalt arbeta* i två stater har närmare preciserats av EG-domstolen⁷⁵. Enligt praxis är begreppet normalt arbeta inte är menat att utesluta alla som endast tillfälligt arbetar i en annan medlemsstat parallellt med sitt vanliga arbete i bosättningsstaten. Det betyder att den nedre gränsen för rekvisitet normalt arbeta är tämligen låg eftersom begreppet även omfattar den som för ett enda tillfälle tar ett jobb i en annan medlemsstat.⁷⁶ Det råder dock fortsatt osäkerhet kring begreppets tillämpning och då främst i

⁷¹ Art. 14.1, 14a.1 och 14b.1-2 rfo 1408/71 samt AK beslut nr 181 av den 13 december 2000.

⁷² C-35/70 Manpower, C-202/97 Fitzwilliam

⁷³ Detta regelverk har i den nya förordningen reviderats, förenklats och förtydligats men några genomgripande materiella förändringar har inte gjorts, art. 13 rfo 883/2004. Förutom en skärpning från viss tid till väsentlig tid i nuvarande art. 14.2b i har ingen ytterligare kodifiering av rättspraxis gjorts.

⁷⁴ Art. 14.2, 14a.4 och 14c.

⁷⁵ 8/75 Foot-Ball Club d'Andlau

⁷⁶ I målet Foot-Ball Club d'Andlau behandlas huruvida den franska fotbollsklubben d'Andlau skall betala arbetsgivaravgifter i Frankrike eller i Tyskland när man för ett enda tillfälle anställt fem musikanter för att underhålla på en tillställning. Frågan vid detta tillfälle var om kravet på normalt arbeta i två eller flera medlemsstater kan anses uppfyllt om det avser en sådan tillfällig anställning och personen i fråga för övrigt endast arbetar i bosättningsstaten. EG-domstolen slår dock fast att den första satsen i 14.2 b) rfo 1408/71 "normalt arbeta" inte är menad att utesluta alla som endast tillfälligt arbetar i en annan medlemsstat parallellt med sitt vanliga arbete i bosättningsstaten. Därmed skall en anställd som är bosatt i en medlemsstat och omfattas av bosättningsstatens socialförsäkringssystem fortsätta att omfattas av detta även om han tillfälligt arbetar för en annan arbetsgivare i en annan medlemsstat i enlighet med 14.2 b i) 1408, om han inte omfattas av

gränsdragningen mellan utsändningssituationen och den situation som behandlas här. Denna brist på tydlighet har enligt en rapport från de nationella tillämpningskonferenserna om rfo 1408/71, resulterat i att tillämpningen av reglerna skiljer sig åt i nationell praxis och EG-domstolen praxis.⁷⁷

Vad det gäller gruppen personer som arbetar i två eller flera stater görs också skillnad beroende på om personen arbetar för samma eller olika arbetsgivare och var denna har sitt säte. För anställda gäller att den som har samma arbetsgivare skall omfattas av bosättningslandets lagstiftning om arbetet till viss del utförs i bosättningslandet och detta sker med viss regelbundenhet, art. 14.2 b i) första ledet.⁷⁸ Om inget arbete utförs i bosättningslandet blir den stats lagstiftning där arbetsgivaren har sitt säte tillämplig, 14.2 b ii). I det fall personen arbetar parallellt för två eller flera arbetsgivare i olika länder, skall den anställde alltid omfattas av bosättningslandets lagstiftning även om inget arbete har utförts inom det egna territoriet, 14.2 b 1) andra ledet. Det är inte möjligt att tillämpa någon annan regel i dessa situationer eftersom den enskilde då riskerar att omfattas av fler än en stats lagstiftning vilket strider mot förordningens huvudprincip i art. 13.1.⁷⁹

För egenföretagare gäller i första hand att bosättningsstatens lagstiftning skall tillämpas i det fall visst arbete utförs inom territoriet. Om inget arbete utförs i bosättningsstaten skall den medlemsstats lagstiftning där det huvudsakliga arbetet utförs vara tillämplig, enligt art. 14a.2 rfo 1408/71 och art 12a.5 d rfo 574/72. I det fall personen både är egenföretagare och anställd skall det lands lagstiftning där anställningen finns vara tillämplig, enligt 14c a rfo 1408/71.

För sjömän finns särskilda regler i art. 14b, som anger att vid utsändning, för de som normalt arbetar i land och de som är bosatta i samma medlemsstat som det företag, vilket anställt och betalar ut lönen, har sitt säte skall i de första fallen fortsätta omfattas av samma lagstiftning och i sista fallet bosättningslandets lagstiftning.

socialförsäkringssystemet i bosättningsstaten skall han omfattas av arbetslandets lagstiftning enligt huvudregeln i 13.2 a rfo 1408/71. (Min översättning jmf främst st. 10 och 11 i domen.)

⁷⁷ Erhag 2002 s. 279 f

⁷⁸ C-276/81 Kuijpers ” Den omständighet att arbetet i bosättningslandet är av ringa omfattning har enligt EG-domstolen ingen betydelse ”och C-425/93 Calle Grenzshop ” Den som är anställd av ett företag med säte i Tyskland, men är bosatt i Danmark och regelbundet arbetar flera timmar per vecka i bosättningslandet under en tidsperiod som inte understiger tolv månader utför en del av sitt arbete i Danmark och omfattas av lagrummet.”

⁷⁹ C-8/75 Foot-Ball Club d’ Andlau st. 11 samt C-425/93 Förslag till avgörande i Calle Grenzshop. st 26-27

5.3.3. Dispens

Enligt art. 17 rfo 1408/71 kan två eller flera medlemsstater komma överrens om dispens från bestämmelserna i art. 13-16, till förmån för vissa grupper av personer eller för vissa personer. Detta är en möjlighet till undantag om tillämpningen av förordningens ordinarie artiklar skulle få ett olyckligt utfall eller om man i ett enskilt fall vill åstadkomma en speciallösning. För dispens krävs samtycke från den andra medlemsstatens behöriga institution och om det är arbetsgivaren som ansökt om dispens skall även samtycke inhämtas från den anställde. Enligt EG-domstolens⁸⁰ praxis kan dispensen också användas för att korrigera att någon på felaktiga grunder omfattats av ett lands lagstiftning. Enligt samma rättsfall är det även möjligt att utfärda ett dispensbeslut med retroaktiv verkan.⁸¹

6. Blankett E 101

6.1. Regler för tillämpning av Blankett E 101

För att kunna tillämpa lagvalsreglerna på ett praktiskt hållbart sätt är det AK:s uppgift att utarbeta ett smidigt administrativt system som skall främja samarbetet mellan medlemsstaternas institutioner samt mellan institutioner och migrerande arbetstagare inom EU. För att underlätta den administrativa hanteringen och för att få enhetliga rutiner har AK därför utarbetat intyg, bland annat blankett E 101, som skall användas av den enskilde, dennes arbetsgivare och medlemsstaternas institutioner enligt art. 2 rfo. 574/72. Blankett E 101 skall vara tillgänglig på gemenskapens offentliga språk samt möjlig att få utskriven på alla medlemsstaters språk och med exakt samma information.⁸²

För utsända gäller, enligt tillämpningsförordningen, att den behöriga institutionen i den stat vars lagstiftning skall fortsätta gälla skall utfärda ett intyg, om den anställde eller dennes arbetsgivare begär det. Motsvarande gäller i de fall medlemsstaterna kommit överrens om dispens.⁸³ Intyget skall, enligt AK:s beslut, utfärdas på en blankett E 101 och helst innan den berörda perioden börjar. Det finns dock inget formellt hinder mot att det utfärdas under eller efter perioden eftersom intyget, enligt AK, har retroaktiv verkan.⁸⁴ Då ett företag har kortare återkommande utsändningar kan den behöriga institutionen utfärda i förväg ifyllda och

⁸⁰ 101/83 Brusse

⁸¹ Thörnroos 2007 s. IAR:36

⁸² AK beslut nr 164 av den 27 november 1996 om de blanketter som behövs för tillämpningen av 1408 och 574 (E 101 och E 102). Detta beslut ersatte beslut nr 130 av den 17 oktober 1985 och Westerhäll 1995 s. 482

⁸³ art. 11 och 11a rfo 574/72

⁸⁴ AK beslut nr 181 av den 13 december 2000

serienummerade kopior av blankett E 101. Det är sedan arbetsgivarens ansvar att denna skickas till den behöriga institutionen i utsändningslandet, att arbetstagaren får ett exemplar samt att en kopia skickas till försäkringskassan.⁸⁵

Den person som normalt utför arbete inom två eller flera medlemsstater⁸⁶ skall anmäla detta till den behöriga institutionen⁸⁷ i bosättningsstaten. Om personen inte skall omfattas av bosättningsstatens lagstiftning skall denna institution i sin tur anmäla förhållandet till den behöriga institutionen i den medlemsstat vars lagstiftning personen skall omfattas av enligt tillämpningsförfordningen.⁸⁸ Om personen istället skall omfattas av bosättningsstatens lagstiftning skall den behöriga institutionen utfärda intyg som anger detta. Denna blankett kan den anställde sedan använda för att styrka vilket lands lag som skall tillämpas. Den behöriga institutionen skall även genom att skicka en kopia meddela dess motsvarighet i de övriga arbetsländerna för att undvika positiva och negativa effekter. Även om det läggs ett stort ansvar på den anställde att se till att ett intyg utfärdas, har de behöriga institutionerna i respektive medlemsland möjlighet att ex officio utfärda en E 101 blankett i fall som omfattas av art. 14.2 1408, vilket kan förklaras med en ökad risk för att dubbla avgifter och dubbla socialförsäkringsförmåner kan komma att utgå i dessa fall.⁸⁹

I förslaget till den nya tillämpningsförfordningen har man för denna grupp uppmärksammat risken med problem och för att undanröja dessa givit medlemsstaterna i uppdrag att gemensamt med hjälp av lagvalsreglerna avgöra tillämplig lagstiftning. De behöriga institutionerna har en månad på sig att avgöra frågan och utfärda ett intyg, och den enskilde som under tiden provisoriskt omfattas av en av lagstiftningarna skall omedelbart underrättas om vilken lagstiftning denne skall omfattas av. Nytt för utsända och för dem som arbetar i flera medlemsstater är också att den enskilde endast har skyldighet att anmäla till den egna behöriga institutionen att arbetsförhållandena har ändrats. Efter det att utredning gjorts och beslut tagits om tillämplig lagstiftning, är det den egna institutionen som skall meddela den behöriga institutionen i den berörda medlemsstaten.⁹⁰

⁸⁵ AK beslut nr 148

⁸⁶ 14.2, 14a.4 och 14c rfo 1408/71

⁸⁷ I Sverige är detta Försäkringskassan

⁸⁸ art. 12a.1 rfo 574/72

⁸⁹ Thörnroos 2007 s. IAR:20

⁹⁰ Jmf art. 6, 16 och 17 Kommissionens förslag till ny tillämpningsförfordning

6.2. De svenska institutionernas vägledning

I Försäkringskassans, FK, vägledning tas den egna rollen som behörig institution upp och skyldigheten vad det gäller att tillmötesgå de medborgare som använder sig av sin rätt att arbeta fritt inom EG. Eftersom vägledningen är avsedd att fungera som ett hjälpmedel för den som i praktiken handlägger, dessa ibland ganska komplicerade fall, är det av intresse att titta närmare på hur vägledningen utformas och då främst avseende administrationen av blankett E 101.⁹¹

Som tidigare klarlagts, är syftet med samordningen och huvudprincipen med endast en tillämplig lagstiftning att förhindra att en person står helt utan försäkringsskydd eller får betala dubbla socialavgifter, det vill säga positiva och negativa effekter av utnyttjandet av den fria rörligheten. För att undvika detta påpekar FK att det är av vikt att de faktiska omständigheterna i varje enskilt ärende utreds så att beslut om tillämplig lagstiftning fattas på ett så fullständigt underlag som möjligt.⁹²

När det gäller utsändningsärenden är vägledningen detaljerad i sin redogörelse och anvisningar. Vägledningen anger att ett utsändningsärende kan initieras av antingen den anställde, arbetsgivaren eller egenföretagaren, men i det fall kontakten tas av den anställde skall uppgifter också inhämtas från dennes arbetsgivare. FK har, för att säkerställa ett korrekt beslutsunderlag, utarbetat två formulär som stöd för inhämtandet av information, med bland annat uppgifter om den anställde och arbetsgivaren samt anställningsförhållandet, uppgifter om arbetsplatsen utomlands samt den beräknade utsändningsperioden och uppgifter om vem som kommer att betala arbetsgivaravgifter under utsändningstiden. Dessa formulär skall skrivas under av arbetstagaren, arbetsgivaren eller egenföretagaren. FK skall sedan kontrollera uppgifterna och göra en samlad bedömning av de olika faktorerna. Om man kommer fram till att kriterierna för att svensk lagstiftning skall tillämpas är uppfyllda skall FK utfärda ett intyg på blankett E 101. Ett exemplar av blanketten skall sändas till den anställde, en kopia skall sändas till Skatteverket och i vissa fall skall även en kopia sändas till institutionen i arbetslandet.⁹³

⁹¹ Vägledningen 2004:11 s. 9

⁹² Vägledningen 2004:11 s. 39

⁹³ Vägledningen 2004:11 s. 60 f

Om FK efter sin utredning anser att ett annat lands lagstiftning skall tillämpas innebär detta att blankett E 101 inte kan utfärdas, detta beslut omfattas av förvaltningslagens regler om kommunikering, underrättelse om beslut och så vidare. I det fall FK får intyg E 101 som avser utsändning till Sverige innebär detta att svensk lag inte skall tillämpas. Det anges dock i vägledningen att FK bör kontrollera intyget om institutionen har kännedom om uppgifter som gör att intyget kan ifrågasättas och kontrollen skall då göras på samma sätt som om det var en egen utredning.⁹⁴ Hur långt denna skyldighet sträcker sig är dock inte utrett i detta fall.

För de personer som arbetar i flera medlemsstater samtidigt anger FK att utredningen måste innehålla uppgifter om personens bosättning, personens faktiska arbetssituation i Sverige och andra medlemsstater samt personens framtida avsikter men det tycks inte finnas några färdiga formulär för handläggaren att tillgå i dessa fall. Om FK efter utredningen av de faktiska omständigheterna kommer fram till att den svenska lagstiftningen skall tillämpas utfärdas intyg på blankett E 101. FK föreslår i vägledningen att det är lämpligt att begränsa giltigheten för blanketten till ett år i taget och att en ny utredning skall göras vid en eventuell förlängning. I det fall en blankett E 101 utfärdas anges att en kopia av intyget skall skickas till det svenska Skatteverket och en kopia skall skickas till arbetsgivarens skattekontor. I denna del är det tveksamt om det stämmer med tillämpningsförfordningen⁹⁵, eftersom den anger att FK skall skicka en kopia till den behöriga institutionen i arbetslandet, alltså den institution som motsvarar försäkringskassan och sedan skall denna institution sända intyget till arbetsgivarens skattekontor.⁹⁶

Den del av vägledningen som behandlar situationen att en person arbetar i två eller flera medlemsstater för samma eller olika arbetsgivare är inte lika formaliserad som för utsända vilket eventuellt resulterar i att det praktiska stödet för handläggaren försvagas. Det finns anledning att anta att denna typ av ärenden inte hanteras av FK:s personal regelbundet och därför har vägledningen en i praktiken stor betydelse för tillämpningen av lagvalsreglerna.

Det svenska systemet för social trygghet är uppdelat på två olika myndigheter i praktiken, visserligen är FK behörig institution enligt förordningen och den myndighet som tar ställning till vilken lagstiftning som skall tillämpas men detta sker inte förrän personen efterfrågar en

⁹⁴ Vägledningen 2004:11 s. 62 f

⁹⁵ Art. 12a rfo 574/72

⁹⁶ Vägledningen 2004:11 s. 73

förmån.⁹⁷ Den myndighet som beräknar och kräver in socialavgifter, vilket är en stor del av systemet, är Skatteverket och de har inte behörighet att handha frågor om tillämplig lagstiftning. Det är som ovan angetts FK som skickar eventuella kopior på intyg om att en person som arbetar i Sverige skall omfattas av en annan medlemsstats lagstiftning inte Skatteverket, trots att de i en del fall är den institution som först kommer i kontakt med den enskilde eller dess arbetsgivare på grund av att frågan om arbetsgivaravgifter aktualiseras.

Även Skatteverket har gett ut en handledning avsedd för de handläggare som arbetar med socialavgifts- och socialförsäkringsfrågor av internationell karaktär. Informationen är dock begränsad till en uppräknning av vilka blanketter som är aktuella och i vilka EG-rättsliga lagrum ytterligare information kan hittas. Det finns ingen information om vare sig institutionernas skyldighet att samarbeta med varandra över de territoriella gränserna eller vilken rättsverkan blanketten har. Det framgår inte heller att det är FK som enligt rfo 574/72 utsetts till behörig institution gällande frågor som handlar om socialförsäkringstillhörighet inom EU.⁹⁸

6.3. Rättsverkan av blankett E 101

Frågan om utfärdandet av en administrativ handling utformad av AK och utredd av en medlemsstats behöriga institution kan vara bindande för en annan medlemsstats institution har varit uppe i till behandling i EG-domstolen vid ett flertal tillfällen och man kan över tid konstatera en svängning i domstolens rättsutveckling. Frågan om rättsverkan kan delas upp i tre undergrupper, den bindande effekten som sådan, vad som händer när ett intyg har skrivits ut efter det att arbetsförhållandet har ingåtts samt vilken rättsverkan avsaknad av utfärdad blankett kan ha.

6.3.1. Blankettens bindande effekt

Till en början var domstolen försiktig med att ge intyg, blanketter, från AK en bindande effekt gentemot medlemsstaternas institutioner men med tiden tycks EG-domstolen i allt större grad tillerkänna en av behörig institution utfärdad handling högre bevisvärde vilket kan följas i rättspraxis.

⁹⁷Vägledningen 2004:11 s. 88

⁹⁸ Skatteverkets handledning 2008 s. 1 och 59.

I fallet Knoch⁹⁹ tog EG-domstolen ställning till frågan om ett intyg som utfärdats med stöd av art. 84.2, rfo 574/72 kan vara bindande för en annan medlemsstat och dess domstolar. Det intyg som lagrummet hänvisar till är en standardblankett vilken utformats av AK i enlighet med dess uppgifter enligt art. 80 och 81, rfo 1408/71 och erinrar om EG-domstolens hållning i fallet Romano,

“... a body such as the Administrative Commission on Social Security for Migrant Workers cannot be authorized by the Council to adopt legislative measures. A decision of the Administrative Commission, although capable of providing assistance to social security institutions responsible for applying Community law in that sphere, cannot require those institutions to follow certain methods or to adopt certain interpretations when they come to apply Community law.”

Frågan om intyget hade bindande effekt för en annan medlemsstat besvarades av domstolen med att den nationella domstolen själv måste värdera intygets innehåll och ett sådant intyg kan inte utgöra ett obestridbart bevis vare sig för den behöriga institutionen eller den nationella domstolen. Ett intyg, som AK utformat och genom beslut angett att medlemsstaterna skall använda, utgör därmed enligt EG-domstolen ett bevis om tillämplig lagstiftning men att det är ett bevis som skall värderas som andra bevis och binder inte den nationella rättsordningen.

Praxis tar dock en annan vändning i och med rättsfallet Calle Grenzshop¹⁰⁰ som bedriver handelsverksamhet vid den tysk-danska gränsen. Bolaget har sitt säte i Tyskland men har nästan bara danska anställda, däribland en man vid namn Wandahl. Bolaget Calle Grenzshop som inte betalat sociala avgifter i Tyskland krävs genom beslut av den tyska behöriga institutionen på betalning av arbetsgivaravgifter för Wandahl trots att bolaget invänder att Wandahl under denna tid även arbetat i Danmark ca tio timmar per vecka En av de frågor som uppkom i målet var huruvida den blankett E 101 som utfärdats av den danska institutionen med stöd av art. 14.2bi), rfo 1408/71 och art.12a, rfo 574/72 var bindande för den tyska institutionens möjligheter att pröva om arbetstagaren Wandahl skulle omfattas av det tyska socialförsäkringssystemet.

Domstolen tar visserligen inte upp frågan till prövning men generaladvokaten Lenz gör en grundlig analys avseende intygets status och erinrar först att både förordningens tillämpliga

⁹⁹ C-102/91 Knoch st 50-54 (min översättning) jmf även 98/80 Romano

¹⁰⁰ C-425/93 Calle Grenzshop

artiklar och AK:s formulär skall prövas mot syftet i art. 39-42 i EGF, det vill säga främja den fria rörligheten eftersom det är dessa artiklar som,

”... utgör grundlagen, ramen och begränsningarna för de förordningar som antagits vad gäller social säkerhet.”¹⁰¹

Den behöriga myndigheten anger i blankett E 101 vilken lagstiftning myndigheten betraktar som tillämplig, varken mer eller mindre resonerar Lenz. Blanketten är således en dokumentation av myndighetens rättsliga bedömning av sakförhållandet. Om blankettens innehåll inte erkänns vara riktigt av en annan medlemsstat kan det endast betyda ett den myndigheten anser att en annan lagstiftning än den som formuläret anger skall vara tillämplig. Lenz betonar blankett E 101:s syfte, att undvika såväl positiva som negativa lagkonflikter, det vill säga att antingen flera medlemsstater eller ingen medlemsstat anser att deras lagstiftning är tillämplig.

Om ett intyg från en medlemsstats behöriga institution utan vidare skulle kunna ifrågasättas av en annan medlemsstats behöriga institution skulle detta omintetgöra syftet med en formaliserad bevisföring. Intyget som utgör en bindande förklaring över vilken lagstiftning som är tillämplig skulle vara meningslös om en annan medlemsstat kan åsidosätta intyget och tillämpa sin egen lagstiftning. Därigenom skulle förordningens grundprincip om en tillämplig lagstiftning kunna kringgås och den fria rörligheten för arbetstagare enligt art 39-42 EGF komma att riskeras.¹⁰²

Lenz menar dock att ett intyg vars syfte är att fungera som bevisföring inte i sig kan skapa rättigheter. Intyget kan därmed inte heller ges verkan som går utöver underlättande av bevisningen. Ett oriktigt intyg måste därmed kunna ifrågasättas av den nationella rättsordningen enligt Lenz. Det är dock inte möjligt för den nationella rättsordningen att frånta blanketten dess bevisvärde utan medverkan av den utfärdande myndigheten eftersom det skulle äventyra principen om endast en tillämplig lagstiftning enligt art. 13.1 rfo 1408/71 och Lenz avslutar med ställningstagandet,

”Den behöriga myndigheten i en medlemsstat är, vad gäller de intygade rättsföljderna, bunden av det intyg som utfärdats på formulär E 101 i enlighet med artikel 12a i tillämpningsförordningen nr 574/72. Riktigheten av intyget kan ifrågasättas med alla de i medlemsstatens processregler tillåtna bevismedlen; bevisvärdet av intyget kan inte förnekas

¹⁰¹ C-425/93 Förslag till avgörande i Calle Grenzshop. st.57

¹⁰² C-425/93 Förslag till avgörande i Calle Grenzshop. st. 60-61.

utan medverkan av den utställande myndigheten eller i förekommande fall EG-domstolen.”¹⁰³

Det Lenz tycks göra är att ge legitimitet till själva intygets ställning som bevisvärde, dock inte starkare än att varje medlemsstat ges möjlighet att själv undersöka de faktiska omständigheterna och ifrågasätta intygets korrekthet. Intyget måste förklaras ogiltigt av den utfärdande staten innan tillämplig lagstiftning kan ändras eftersom det annars finns risk för dubbel försäkringstillhörighet.

I målet Fitzwilliam¹⁰⁴ tog sig EG-domstolen an intygens rättsverkan och behandlade frågan om behörig institution i ett utsändningsland kan besluta att en utsänd arbetstagare skall tillhöra den egna lagstiftningen då denne har ett intyg från den utsändande staten. Målet handlade om personaluthyrningsföretaget Fitzwilliam, FTS, med verksamhet både på Irland och i Nederländerna. De anställda var irländska medborgare, bosatta på Irland, där FTS även hade sitt säte. Arbetstagarna var anslutna till det irländska systemet för social trygghet, vilket bekräftades av den behöriga institutionen genom utfärdande av blankett E 101. Den behöriga institutionen i Nederländerna ansåg dock att arbetstagarna, då FTS verksamhet i landet var så betydande, skulle omfattas av nederländsk lagstiftning och tog ett beslut som innebar att FTS istället skulle betala arbetsgivaravgifter i Nederländerna.

Domstolen påpekar att blankett E 101 endast utgör bevis på att den behöriga institutionen har fastställt tillämplig lagstiftning, men eftersom det, enligt lojalitetsplikten i art. 10 EGF, är institutionens skyldighet att säkerställa blankettens korrekthet skapas en presumtion att den utstationerade arbetstagaren omfattas av lagstiftningen i den utsändande staten. Det är denna presumtion som är bindande för den behöriga institutionen i arbetslandet eftersom denna enligt samma princip är samarbetskyldig då syftet med lagvalsreglerna i rfo 1408/71 annars riskeras. Den behöriga institution som utfärdat intyget är dock skyldig att vid tvivel om intygets korrekthet ompröva beslutet och om det behövs återkalla detsamma. I det fall omprövning vägras kan frågan hänskjutas till AK, eller i sista hand kan talan om fördragsbrott enligt art. 227 EGF väckas, och det blir då EG-domstolen som prövar om uppgifterna i blankett E 101 är korrekta.¹⁰⁵

¹⁰³ C-425/93 Förslag till avgörande i Calle Grenzshop. st. 64-67

¹⁰⁴ C-202/97 Fitzwilliam

¹⁰⁵ C-202/97 Fitzwilliam st. 50-53 samt 56-58

Domstolen kommer, i FTS, fram till samma slutsats som Lenz gör i Calle Grenzshop målet det vill säga att en behörig institution inte kan ta beslut om att tillämpa den egna lagstiftningen så länge en annan behörig institutions utfärdade intyg om tillämplig lagstiftning inte dragits tillbaka. EG-domstolen kommer dock fram till denna slutsats till viss del på annan grund och pekar istället på lojalitetsplikten genom påpekandet att det är den utfärdande statens utredning som bevisas genom ett utfärdat intyg. Det är inte själva intyget som sådant som är av vikt utan det är en behörig institutions lojala och korrekta utredning av ett ärende som inte kan inte ifrågasättas av en annan medlemsstats institution. Genom detta ömsesidiga erkännande är ett intyg på blankett E 101 bindande för institutionerna i andra stater inom EU.

I målet Herbosch-Kiere NV går domstolen ytterligare ett steg längre i utvecklingen av blankettens rättsverkan då den tar ställning till om den nationella domstolen i en medlemsstat kan pröva den materiella korrektheten i ett intyg utfärdat på blankett E 101. Företaget Herbosch-Kiere hade som totalentreprenör ingått två underentreprenadavtal med ett irländskt bolag för att utföra betong- och anläggningsarbeten i Belgien. Herbosch-Kiere kontrollerade arbetstagarnas utstationeringsintyg, utfärdade på blankett E 101, och att sociala avgifter betalades i Irland. Den behöriga institutionen i Belgien undersökte under pågående utsändningstid anställningsförhållandet och Herbosch-Kiere befanns då vara arbetsgivare till de irländska arbetstagarna. Den belgiska institutionen beslutade då att arbetarna istället skulle omfattas av den belgiska lagstiftningen och krävde Herbosch-Kiere på arbetsgivaravgifter, trots att intyg på blankett E 101 hade utfärdats av den Irländska behöriga institutionen. Herbosch-Kiere väckte talan vid arbetsdomstolen i Bryssel som biföll talan till stor del varvid den behöriga institutionen överklagade domen till arbetardomstolens andra instans som fann att det förelåg tvivel angående tolkningen av de berörda bestämmelserna i rfo 1408/71. Frågan som ställdes till EG-domstolen var under vilka förhållanden den nationella arbetsdomstolen i Bryssel kunde kontrollera omständigheterna kring anställningen av de irländska arbetarna, för vilka blankett E 101 utfärdats.

EG-domstolen förklarar att inte heller arbetslandets domstol kan ha behörighet att pröva korrektheten i ett av en annan medlemsstats behöriga institution utfärdat intyg. En sådan ordning skulle möjliggöra för arbetslandets institutioner att få intyget ogiltigförklarat genom att väcka talan i nationell domstol och därmed skulle hela det administrativa system, vilket

grundats på lojalitetsplikten, kunna äventyras. Detta betyder att inte heller den nationella domstolen kan pröva den materiella riktigheten i ett utfärdat intyg.¹⁰⁶

Efter genomgång av EG-domstolen rättspraxis råder inget tvivel om att ett intyg utfärdat på en av AK för ändamålet utformade blanketter, är fullt ut bindande för den medlemsstat där arbetet utförs. I kommissionens förslag till ny tillämpningsförfordning har detta också kodifierats i art. 5 med rubriken, *Rättsverkan för handlingar och bestyrkande handlingar som utfärdats i en annan medlemsstat*. Förslaget stadgar att ett utfärdat intyg är bindande för institutionerna i andra medlemsstater och tvekan angående intygets korrekthet skall kommuniceras med den utfärdande institutionen. Kan de berörda institutionerna inte komma överrens får ärendet lämnas över till AK.

6.3.2. Blankettens retroaktiva verkan

Huruvida ett intyg som utfärdats i efterhand kan ha samma rättsverkan som ett intyg utfärdat innan arbetet påbörjats är även det en fråga som behandlats av både EG-domstolen och i AK:s beslut¹⁰⁷. Generaladvokat Lenz fick i fallet *Calle Grenzshop* även anledning att uttala sig om en rimlig tillämpning av ett intyg som utfärdats retroaktivt och han resonerar enligt följande,

”Den behöriga myndighetens utsaga om vilken lagstiftning som är tillämplig ges normalt för en bestämd tidsperiod. En förklaring om vilken lagstiftning som är tillämplig enligt förordning nr 1408/71 kan inte göras utan hänvisning till vilken arbetsperiod den avser. De angivna tiderna är en konstitutiv del av de i formulär E 101 dokumenterade rättsföljderna och har därför bindande verkan. I den mån dessa tidsperioder ligger i förgången tid har formulär E 101 retroaktiv verkan.”¹⁰⁸

I målet *Banks*¹⁰⁹ bekräftar EG-domstolen Lenz ställningstagande att blanketten kan ha retroaktiv verkan. Fallet handlar om Banks (m.fl.) som är scenartist och bosatt i Storbritannien där han normalt utövar sitt yrke och därför omfattas av det brittiska socialförsäkringssystemet. Han anlätades, under en period av sammanlagt knappt tre månader, för arbete i Belgien av bolaget TMR. Den brittiska behöriga institutionen hade utfärdat ett intyg på blankett E 101, vilket den belgiska behöriga institutionen vägrade beakta. Frågan uppkom då om var arbetsgivaren TMR skulle betala in sociala avgifter. TMR uppfattade sig skyldiga att rätta sig

¹⁰⁶ C-2/05 *Herbosch Kiere NV* st. 30-32

¹⁰⁷ AK beslut nr 126 art. 1 och AK beslut nr 181 art. 6

¹⁰⁸ C-425/93 Förslag till avgörande i *Calle Grenzshop*. st. 68

¹⁰⁹ C-178/97 *Banks*

efter den belgiska institutionens beslut och ifrågasatte dessutom intygets retroaktiva verkan då intygen inte utfärdats innan kontraktets löptid startade.

Gällande intygets rättsverkan hänvisas till det ovan beskrivna målet Fitzwilliam och vad det gäller frågan om intygets retroaktiva verkan, konstaterar EG-domstolen att rfo 574/72 inte föreskriver när intyget skall utfärdas. I detta fall då intyget bekräftar att bosättningslandets lagstiftning skall fortsätta tillämpas under den period arbete utförs i annan medlemsstat, är det visserligen att föredra att blanketten utfärdas innan periodens början men kan även utfärdas under eller efter perioden. Domstolen i Banks-målet konstaterar sedan att det i AK:s beslut 126¹¹⁰ anges att ett intyg skall utfärdas även om det har begärts efter det att arbetstagaren påbörjat sin anställning i en annan medlemsstat. EG-domstolen slår därmed fast att intyg utfärdat på blankett E 101 kan ha retroaktiv verkan.¹¹¹

I kommissionens förslag till ny tillämpningsförfordning har inte blankett E 101s retroaktiva verkan kodifierats, till skillnad från blankettens bindande effekt. Istället uttrycks att om exempelvis en arbetsgivare sänder ut en anställd skall denne meddela detta till den behöriga institutionen innan utsändningen om det är möjligt. Det är sedan institutionen som skall underrätta den behöriga institutionen i arbetslandet.¹¹² Kommissionens ordval kommer att troligen resultera i att blanketten även i fortsättningen anses ha retroaktiv verkan även om detta inte framgår av den nya tillämpningsförfordningens ordalydelse.

6.3.3. Avsaknad av blankett

Efter att ha undersökt vad en utfärdad blankett, i stort sett oavsett när utfärdandet sker, har för rättsverkan uppstår frågan vilken rättsverkan avsaknaden av en blankett kan tänkas ha. Detta är inget som EG-domstolen tagit upp till behandling och inte heller tillämpningsförfordningen eller aktuella vägledningar från svenska institutioner¹¹³ har behandlat frågan. I art 84a rfo 1408/71 stadgas att den person som inte informerar om händelser som kan påverka dennes rätt till förmåner enligt ett lands lagstiftning kan drabbas av att proportionella åtgärder tas, i enlighet med den nationella lagstiftningen. Vilket betyder att om en person tillskansar sig förmåner denne inte har rätt till, försöker undkomma erläggande av socialavgifter eller om förhållandena har ändrats i en utsändningssituation utan att detta anmälts, skall en ny

¹¹⁰ AK beslut nr 126 och AK beslut nr 181

¹¹¹ C-178/97 Banks st. 53-57

¹¹² Jmf art. 16 Kommissionens förslag till ny tillämpningsförfordning

¹¹³ Vägledning 2004:11 och Inkomstgrundad ålderspension och sociala avgifter

bedömning av de faktiska omständigheterna göras av den myndighet som utfärdat intyget. Därtill kan även prövas om ytterligare åtgärder skall vidtas mot den enskilde enligt den medlemsstats nationella regler som enligt de faktiska omständigheterna funnits tillämplig. Men vad gäller om inget intyg har utfärdats, skall de faktiska omständigheterna då utredas och på vem vilar i så fall det ansvaret?

Lenz menar i sin analys att ett intyg vars syfte är att fungera som bevisföring inte kan skapa rättigheter och därmed inte kan ges verkan som går utöver underlättande av bevisningen. Ett oriktigt intyg måste därmed, enligt Lenz, kunna ifrågasättas av den nationella rättsordningen. Lenz' uppfattning har, som vi sett, reviderats av EG-domstolen som i *Herbosch-Kiere NV* menar att endast EG-domstolen kan kontrollera korrektheten i de faktiska omständigheter som ligger till grund för ett intyg utfärdat av en annan medlemsstats behöriga institution. Lojalitetsplikten mot medlemsstaternas behöriga institutioner kräver ju dock att det finns ett utfärdat intyg att förhålla sig till för den nationella domstolen. Frågan vad som händer i det fall ett intyg från behörig institution saknas har inte behandlats av EG-domstolen men har prövats i EFTA-domstolen.

Fallet *Tsomakas Athanasios and Others*¹¹⁴ handlade om en grupp grekiska sjömän som arbetade på fartyg under norsk flagg¹¹⁵ vilka ägdes av företaget *Accessory Intervener, AI*. Sjömännen var dock anställda av och fick sin lön från företaget *Mare Maritime SA*, som hade sitt säte i Grekland där även sjömännen var bosatta. Innan den norska behöriga institutionen tog beslut i frågan om vilken lagstiftning dessa sjömän skulle omfattas av, skickades en begäran till den Grekiska behöriga institutionen att utfärda blankett E 101 för de grekiska sjömän, som under denna period omfattades av dessa omständigheter. Den grekiska institutionen undersökte saken och skrev ut intyg på blankett E 101 för de flesta av sjömännen, men inte för alla och inte för någon av de klagande i fallet.

Den norska institutionen menar att det ankom på den grekiska institutionen att beakta de faktiska omständigheterna i fallet. Dessa omständigheter skall ligga till grund för en korrekt tillämpning av lagvalsreglerna och denna tillämpning resulterar sedan i ett beslut om utfärdande av intyg eller ej. Den norska institutionen menar att då inget intyg har utfärdats

¹¹⁴ Case E-3/04 *Tsomakas Athanasios and others* (Min översättning)

¹¹⁵ Fartygen var registrerade i det norska internationella skeppsregistret.

skall flagglandets, dvs. norsk, lagstiftning tillämpas enligt huvudregeln, art. 13.2 c) i rfo 1408/71.

Sjömännen överklagade den norska institutionens vägran att godta deras begäran att inte omfattas av den norska sociallagstiftningen till Trygderetten som stödde den norska institutionens ställningstagande och dömde till sjömännens nackdel. Klaganden överklagade igen, denna gång till Gulating lagmannsrett, om att Trygderettens domslut skulle ogillas, varvid Gulating lagmannsrett begärde förhandsavgörande från EFTA-domstolen.

Frågan som ställs till domstolen är, om den norska institutionen kan basera sitt beslut om att de grekiska sjömännen skall omfattas av den norska lagstiftningen, endast på den omständigheten att ett officiellt intyg om att bosättningslandets lagstiftning skall tillämpas inte har utfärdats av den grekiska institutionen. Eller med andra ord, vilket ansvar flagglandet har att undersöka andra eventuella bevis.

EFTA:s kontrollorgan och kommissionen tillfrågades i saken och hade båda uppfattningen att flaggstaten inte kan vidta rättsliga åtgärder enbart på det faktum att bosättningsstaten skall utfärda en blankett, utan också måste undersöka andra eventuella bevis. De hänvisar också till medlemsstaternas skyldighet att agera i enlighet med förordningens målsättning att underlätta fri rörlighet för arbetstagare samt institutionernas ansvar att samarbeta för att nå detta mål.

Domstolen börjar med att erinra om förordningen syfte att samordna och inte harmonisera medlemsländernas lagstiftning för social trygghet, med avsikt att främja den fria arbetskraftsrörligheten och konstaterar att rfo 1408/71 presenterar ett komplett, för medlemsstaterna bindande, regelsystem för fastställande av en tillämplig lagstiftning, vilket skall garantera att ingen antingen omfattas av flera lagsystem samtidigt eller inte omfattas alls.

Efter att ha redogjort för rättsverkan av en utfärdad blankett E 101 menar domstolen att avsaknaden av en utfärdad blankett, till skillnad från den norska institutionens resonemang, snarare lägger likartat ansvar på båda staterna att säkerställa rätt tillämpning av förordningens lagvalsregler. Detta, menar domstolen, följer av principen om lojalt samarbete enligt art. 10 i fördraget. Flaggstaten måste på ett korrekt sätt tillämpa gemenskapens regler och utvärdera om rekvisiten i art. 14b 4) rfo 1408/71 är uppfyllda och då även utvärdera andra bevismedel,

även inofficiella, som presenterats. Ett annat förhållningssätt skulle endast medföra att rättsäkerheten undermineras och därmed försämra den fria rörligheten för arbetskraft.

EFTA-domstolen pekar också på det faktum att förordningen i art. 84 stadgar att myndigheter och institutioner i medlemsstaterna kan ta direkt kontakt med varandra eller de berörda personerna och därför är ett utfärdat intyg ingen rättslig förutsättning för tillämpning av rfo 1408/71.¹¹⁶ I det fall flaggstaten finner att de förevisade omständigheterna ger slutsatsen att art 14b 4) rfo 1408/71 är tillämplig skall denna stats lagstiftning inte tillämpas utan bosättningsstatens institution skall underrättas. Om bosättningsstaten i denna situation inte godtar att deras lagstiftning funnits tillämplig får båda staterna vända sig till EES ländernas motsvarighet till AK¹¹⁷ för medling.

I enlighet med ovan refererade analys av rättsfrågan uttryckte domstolen avslutningsvis följande;

”... it is not compatible with the choice of law rules contained in Title II of Regulation 1408/71, that a flag State proceeds from the premises that a State of residence must have issued a form E 101 or a statement containing equivalent information, for the legislation of the State of residence to apply in accordance with Article 14b(4), and that in the absence of such documentation the legislation of the flag State shall apply in accordance with Article 13(2)(c).”

I de situationer där ett intyg om tillämplig lagstiftning saknas har, vad jag kunnat se, inget uttryckligen stadgats vare sig i den nya förordningen eller i kommissionens förslag till ny tillämpningsförordning. I båda¹¹⁸ har man dock vidtagit vissa åtgärder som kanske kan tolkas som ett försöka att undvika uppkomsten av denna problematik. Om man jämför utformningen på de artiklar som anger tillämpningen av lagvalsreglerna kan man se att den enskilde endast är skyldig att anmäla ändrat arbetsland till den behöriga institutionen i bosättningslandet och det är sedan dennas ansvar att vidarebefordra informationen till institutionerna i de medlemsstaterna som berörs. Det skulle kunna tolkas så att man i dessa situationer sett att det finns en ökad risk att den enskilde får problem att hantera kravet att genom utfärdade intyg kunna visa vilken lagstiftning denne tillhör och därför har man istället sett till att blir

¹¹⁶ Samma månad som denna dom avgavs infördes art. 84a rfo 1408/71 som anger att institutioner och enskilda vilka omfattas av förordningen skall samarbeta. Se ovan avsnitt 5.2.

¹¹⁷ The EEA Joint Committee

¹¹⁸ Jmf exempelvis art. 84 och 84a rfo 1408/71 med art. 76 rfo 883/2004 eller art. 11 och 12a rfo 574/72 med art. 16-17 Kommissionens förslag till ny tillämpningsförordning

institutionernas sak att besörja. Eftersom kommissionens förslag ännu inte trätt i kraft är detta dock högst osäkert.

8. Analys

8.1. Inledning

Utgångspunkten för uppsatsen är att utifrån ett specifikt rättsfall undersöka hur nationella institutioner förhåller sig till EG-rätten, i egenskap av sekundärrätt, praxis och beslut från AK. I rättsfallet Tele2 har skatteverket och domstolen i olika instanser i sin argumentation utgått från den etablerade EG-praxisen att en nationell institution eller domstol, på grund av lojalitetsplikten, inte kan ifrågasätta en annans institutions beslut vilket är helt i linje med EG-rätten. Därutöver kan man i den argumentation som redovisas från skatteverket och kammarrätten utläsa att den i praxis utvecklade rättsverkan som givits blankett E 101 tolkas extensivt på ett sätt som inte bara saknar stöd i praxis utan rent av motsägs i ett fall från EFTA-domstolen.

Jag kommer först i min analys kort ta upp hur länsrätten och regeringsrätten förhåller sig till EG-rätten i detta fall men huvuddelen kommer att ligga på skatteverkets och kammarrättens tolkning av EG:s praxis kring blankett E 101. Jag avser att i denna del av min uppsats försöka visa att, främst kammarrätten, misstar sig genom att tillmäta avsaknad av intyg bevisvärde. Detta är ohållbart enligt två argumentationslinjer och jag väljer att redovisa båda. Den första bygger på att intyget inte utfärdats på grund av att man av någon anledning inte anmält de förändrade omständigheterna. Den andra argumentationslinjen behandlar förhållandet att en ansökan om intyg har gjorts men att intyg av någon anledning inte utfärdats.

8.1.1. Förhållanden kring betalningsmottagaren

Det anges i sakomständigheterna att mottagaren av ersättningen är bosatt i Luxemburg och det tycks inte finnas några invändningar mot detta. I fallet är dock inte utrett om mottagaren av ersättningen är anställd av sitt bolag i Luxemburg eller om han är egenföretagare. Detta får dock endast konsekvenser för vilken lagstiftning som skall tillämpas och inte för det som är av intresse här det vill säga om en prövning skulle ha gjorts. Det är också av visst intresse i detta fall att den person som tagit emot arvodet avled den 19 augusti 2002 tre månader efter det att fallet avgjordes i länsrätten.

8.2. EG-rätten, en del av nationell rätt

8.2.1. Lagvalsfrågan tas inte upp i länsrätt

Länsrätten tar liksom skatteverket inte upp EG-rättens eventuella inverkan på fallet och då det inte framgår hur man resonerat kan man i efterhand bara spekulera i varför. En möjlig förklaring skulle kunna vara att länsrätten anser att det ankommer på bolaget att yrka på att annan lagstiftning är tillämplig om man inte vill tillhöra den svenska. Detta strider dock mot de grundläggande principerna i EG-rätten, förordningens lagvalsregler är exklusiva och bindande för medlemsstaterna. Det vill säga att oavsett vilken stat en tillämpning av lagvalsreglerna pekar ut är det denna stat som skall gälla, det är inte fråga om att den enskilde i detta fall, genom att väcka frågan i länsrätten kan välja om EG-rätten skall tillämpas eller ej. Det är domstolens skyldighet att ta upp frågan ex officio och ta ställning till den.

8.2.2. Förhandsavgörande

Regeringsrätten nekar Tele2 prövningstillstånd till och anger som grund till beslutet att det inte föreligger en sådan frågeställning för vilken det är vikt för ledning av rättstillämpningen att få prövad inför regeringsrätten. Det kan tyckas förvånande eftersom det inte tidigare prövats vilken bindande effekt avsaknad av ett administrativt intyg har med undantag av EFTA-domstolens avgörande i fallet *Tsomakas Athanasios and Others* som avgorde ärendet i helt motsatt riktning.

Regeringsrätten är enligt EG-rätten skyldig att begära ett förhandsavgörande från EG-domstolen i frågor som inte är att anse som *acte claire*. Hur regeringsrätten resonerat kring betydelsen av intygets avsaknad skulle vara av intresse eftersom det inte på något vis kan sägas vara så klart och uppenbart och utom allt tvivel att det inte är nödvändigt att hänföra frågan till EG-domstolen. Om inte annat tyder rättsfallet från EFTA-domstolen, som visserligen inte kan jämföras med EG-domstolen, på att denna frågeställning är allt annat än klar. EFTA-domstolen menar att avsaknad av ett sådant dokument inte kan jämföras med att ett intyg skrivits ut och att avsaknad av ett sådant intyg istället ställer krav på den nationella domstolen att reda ut de faktiska förhållandena så som de var vid den aktuella tidpunkten vilket kan antas vara helt tvärtemot vad kammarrätten kommit fram till och sedan regeringsrätten fastslagit.

8.3. Avsaknad av intyg

Vilken verkan har då avsaknaden av ett utfärdat intyg på blankett E 101? Visserligen har denna fråga inte prövats i EG-domstolen men det är ändå möjligt att söka ledning i såväl den praxis som handlar om blankettens rättsverkan, den vägledning som ges i förordningarna och besluten från AK samt i den argumentation som förs av EFTA-domstolen.

8.3.1. Intygets bevisvärde

I både skatteverkets omprövning och kammarrätten nöjer man sig alltså att konstatera att intyg inte kunnat visas inför domstolen av arbetsgivaren och att svensk lagstiftning därmed skall tillämpas. Det kan utläsas genom att kammarrätten anger som förutsättning för att den anställda skall omfattas av annan än arbetslandets lagstiftning krävs att intyg som visar att den anställda omfattas av annan lagstiftning kan uppvisas. Man konstaterar att bolaget inte uppvisat intyg från behörig myndighet som utvisar att den anställda vid tidpunkten för utbetalningen av arvodet omfattades av sociallagstiftningen i Luxemburg. Slutsatsen blir därmed att den svenska lagstiftningen skall tillämpas.

Den EG-rättsliga utvecklingen av blankett E 101 rättsverkan är tydlig på denna punkt. Så länge det finns ett utfärdat intyg är detta bindande för medlemsstaternas institutioner och domstolar och kan inte ifrågasättas.¹¹⁹ Det betyder att andra bevis eller omständigheter som talar för att arbetstagaren eventuellt skall omfattas av en annan lagstiftning endast kan vidarebefordras till den institution som utfärdat intyget som sedan skall besluta om intyget skall dras tillbaka eller inte. Om institutionen i arbetslandet inte är nöjd med utgången av klagomålet kan man vända sig till AK för medling och i sista hand finns möjligheten att stämma den andra medlemsstaten inför EG-domstolen för fördragsbrott. Det bör dock erinras om att den nationella tillämpningen av lagvalsreglerna sällan överprövas av EG-domstolen, vilket kan leda till skillnader i tillämpningen av EG-rätten och därmed riskerar att försvaga den fria rörligheten.

8.3.2. Bevisvärdets innebörd

Domstolen slog i målet Knoch, från början fast att ett beslut, exempelvis blankett E 101, utfärdat av AK var ett bevismedel vars innehåll den nationella domstolen själv fick värdera. Denna hållning ändrades sedan gradvis genom målen Calle Grenzshop, Fitzwilliam, Banks

¹¹⁹ Se avsnitt 6.3

och Herbosch Kiere NV¹²⁰ och till slut fick en utfärdad blankett ett så pass högt bevisvärde att det binder andra medlemsstater.

Det är dock viktigt att observera vilken egenskap hos blanketten som ger detta höga bevisvärde. I den praxis där blankettens bindande effekt utvecklas, anger EG-domstolen att rättskraften legitimeras genom lojalitetsplikten vilken stadgas i EGF. Lojalitetspliktens utgångspunkt är att medlemsstaterna i god tro skall handla på ett sätt som främjar gemenskapens syfte, vilket bland annat innebär att medlemsstaterna har ett långt gående ansvar att korrekt tillämpa EG-rätten.

Lojalitetsplikten har i EG-domstolens praxis sedermera utvecklats till ett krav på ömsesidigt erkännande mellan staterna. Det betyder att den behöriga institution som skall utfärda en blankett E 101 är skyldig att noggrant samla in alla relevanta uppgifter och sedan på ett korrekt sätt tillämpa lagvalsreglerna för att avgöra tillämplig lagstiftning. Genom institutionens skyldighet att säkerställa blankettens korrekthet skapas en presumtion för blankettens riktighet. Den medlemsstat som mottar en sådan blankett skall, enligt samma lojalitetsplikt, acceptera denna presumtion och behandla en av behörig institution utfärdad blankett E 101 på samma sätt som om den egna institutionen utfärdat blanketten. Innebörden av hänvisningen till lojalitetsplikten kan inte tolkas på annat sätt än att EG-domstolen inte kopplat bevisvärdet av ett utfärdat intyg till blankett E 101 i sig utan det är den behöriga institutionens handling att utfärda blanketten som är beviset på att personen skall tillhöra en viss lagstiftning.

8.4. Har de faktiska omständigheterna prövats?

Sett ur perspektivet att det är handlingen att utfärda en blankett E 101 som ger rättsverkan blir det nödvändigt att försöka klargöra om sådan prövning gjorts.

Både skatteverket och domstolen i Tele2-målet tycks ha tagit avsaknaden av intyg som bevis på att en prövning har gjorts av den behöriga institutionen i Luxemburg och att denna kommit fram till att intyg inte skall utfärdas. Den logiska följderna av ett sådant resonemang blir att personen i fråga skall omfattas av det svenska socialförsäkringssystemet och arbetsgivaravgifter skall erläggas i Sverige. Detta ställningstagande kan utläsas i

¹²⁰ C-2/05 Herbosch Kiere NV, C-178/97 Bank, C-202/97 Fitzwilliam, C-425/93 Calle Grenzshop även GA förslag

kammarrättens domskäl. Kammarrätten tolkar tillämpningsförelagningen så att en förutsättning för undantag från huvudregeln, att arbetslandets lagstiftning skall tillämpas, är att ett intyg från behörig institution kan uppvisas och menar att:

”Bolaget har inte uppvisat något intyg från behörig myndighet i Luxemburg som visar att NN vid tidpunkten för utbetalningen av arvodet omfattades av sociallagstiftningen i Luxemburg. Arvodet skall därför ingå i underlaget för beräkning av bolagets arbetsgivaravgifter.”

Denna slutsats är enligt min mening mycket osäker då bolaget från början hävdade att det inte förelagte något anställningsförhållande mellan den person som tagit emot ersättningen och Tele2. Eftersom man haft inställningen att utbetalningen är ett konsultarvode har det inte funnits anledning för bolaget att utreda om arbetsgivaravgifter skall erläggas och i så fall enligt vilken medlemsstats lagstiftning. Det är först efter det att skatteverket underkänt bolagets behandling av arvodet som frågan om arbetsgivaravgifter aktualiseras.

8.4.1. Har prövning gjorts i efterhand?

Om ingen prövning av tillämplig lagstiftning har gjorts innan skatteverket ifrågasätter arvodet uppkommer frågan om prövning kan begäras i efterhand. Enligt EG-domstolen och AK:s beslut kan ett intyg om tillämplig lagstiftning utfärdas i efterhand för gruppen utsända. Frågan är om denna retroaktiva verkan även gäller då den enskilde normalt arbetar i två eller flera medlemsstater. Lenz' argumentation för retroaktivitet i Calle Grenzshop-målet, gäller en situation där den anställde arbetar i två stater för samme arbetsgivare och det kan antas tyda på att retroaktivitet skall gälla även för undantagsgrupper som inte är utsända. Lenz lägger stor vikt vid att den behöriga institutionen skall slå fast att intyget gäller för en bestämd tidsperiod och att blankett E 101, i den mån tidsperioden ligger i förgångna tid har retroaktiv verkan. Att blanketten i fall där en person arbetar i två eller flera medlemsstater samtidigt skall utfärdas under en bestämd tidsperiod har anammats av FK som anger att sådant intyg inte bör utfärdas för mer än ett år åt gången för att sedan omprövas innan det utfärdas för en ny period.

För personer som arbetar i två eller flera medlemsstater vilar ansvaret att anmäla ändrade arbetsförhållanden till behörig institution i bosättningslandet på den enskilde själv och frågan är vad som händer om en sådan anmälan inte sker. Till skillnad från utsändningssituationen där arbetsgivaravgifter kontinuerligt betalas in, låt vara eventuellt till fel socialförsäkringssystem, riskerar man att den som tar ett andra arbete i en annan medlemsstat

inte betalar in några socialavgifter alls och därmed riskerar att delvis hamna utanför socialförsäkringssystemet. Det borde även i denna situation vara möjligt att i efterhand avgöra vilken medlemsstats lagstiftning den enskilde skulle ha omfattats av. Retroaktiv verkan för personer som arbetar i två eller flera medlemsstater har dock inte bekräftats av EG-domstolen, i beslut från AK eller för den delen i den nya tillämpningsförordningen, vilken inte utvidgats till att gälla andra grupper än utsända. Det är därför osäkert om retroaktiv verkan även gäller för den som arbetar i två eller flera medlemsstater för olika arbetsgivare, men min slutsats blir ändå att det är rimligt att så är fallet.

8.4.2. Vem har bevisbördan?

Det blir nu av intresse att avgöra om det är troligt att en ansökan i efterhand lett till att den behöriga institutionen i Luxemburg gjort en prövning. För att få till stånd en retroaktiv prövning hos behörig institution, krävs att det är möjligt att initiera en sådan process. I utsändningsfallet finns skyldighet både för arbetsgivaren och för arbetstagaren att anmäla ändrade arbetsförhållanden till den behöriga institutionen vilket är tydligt uttalat både i tillämpningsförordningen och i beslut från AK. Detta delade ansvar är rimligt eftersom arbetsgivaren aktivt sänder iväg arbetstagaren att arbeta i en annan medlemsstat och genom detta direkt medverkar till att lagvalsreglerna aktualiseras vilket i sin tur ger status som part hos FK.

I Tele2-målet hör mottagaren av ersättningen inte till gruppen utsända utan är en person som arbetar i två eller flera stater, antingen för olika arbetsgivare eller som arbetstagare för Tele2 och som egenföretagare i Luxemburg. I denna situation är det arbetstagaren eller egenföretagaren och inte arbetsgivaren som har ansvaret att anmäla förändrade förhållanden till den behöriga institutionen i bosättningsstaten. Skatteverket och domstolarna tycks dock inte ta hänsyn till detta då de lägger hela bevisbördan på arbetsgivaren.

Detta är orimligt ur två perspektiv. För det första; om ett intyg utfärdats av den Luxemburgska myndigheten innehas intyget av arbetstagaren och av FK som skall ha fått en kopia av institutionen som utfärdat blanketten enligt tillämpningsförordningen. Det finns ingen bestämmelse som anger att arbetsgivaren skall ges en kopia. Att under dessa omständigheter lägga hela bevisbördan för uppvisandet av blanketten på arbetsgivaren tycks rimma illa med förordningens ändamål. För det andra; i den situation som nu föreligger, att ett intyg troligen inte utfärdats, är det tveksamt om arbetsgivaren kan begära en retroaktiv prövning av de

faktiska förhållandena eftersom tillämpningsförfordningen inte medger att en begäran om intyg på blankett E 101 lämnas av arbetsgivaren.

8.4.3. Slutsats - prövning har inte gjorts.

Det ter sig därför, tvärt emot vad skatteverket och domstolen kommit fram till, i högsta grad osäkert att de faktiska omständigheterna i detta fall har prövats av någon behörig institution. Denna osäkert leder till att det eventuella bevisvärde avsaknaden av intyget tillmätts inte är särskilt värdefullt. Det är prövningen som är den bärande beståndsdelen i intygets rättsverkan och om det är tveksamt att en prövning gjorts finns heller inget bevisvärde. Istället borde kammarrätten ha lämnat frågan till prövning hos behörig institution eller kanske själv prövat vilken lag som skall tillämpas och då fått begära in andra bevismedel.

8.5. De faktiska omständigheterna har prövats.

Det är möjligt att såväl skatteverket och kammarrätten har gjort den bedömning jag beskrivit ovan och kommit fram till en annan slutsats, det vill säga att det är rimligt att en prövning gjorts och att den svenska lagstiftningen funnits tillämplig. Kan kammarrätten ur det perspektivet lägga hela bevisbördan på arbetsgivaren och tillmäta avsaknad av intyg ett så stort bevisvärde att ingen ytterligare utredning behöver göras?

Idag har de nationella myndigheterna, enligt EG-rätten, ett uttalat ansvar när det gäller att söka undvika positiva och negativa effekter av migration inom EU och detta inbegriper då kontakter mellan institutioner som har med handläggningen av dessa ärenden att göra såväl inom den egna nationen som mellan medlemsstaterna. Man har också ansvar att informera och förklara konsekvenserna av den EG-rättsliga samordningen för den enskilde för att på så sätt undvika icke önskvärda komplikationer vilka i sin tur menligt kan påverka den fria rörligheten.¹²¹

Bilaga 1 i rfo 574/72 stadgar att FK är behörig institution i detta fall och det är denna institution som skall handha de frågor som har med samordningsreglerna att göra. Det sker dock att skatteverket som första myndighet uppmärksammar att en anmälan inte gjorts och detta kan ske, som i vårt fall, i samband med att man ifrågasätter om arbetsgivaravgifter betalats enligt reglerna. Skatteverket har inte behörighet att behandla frågor om tillämplig

¹²¹ En viktig regel för samarbete är art 84a rfo 1408/71 och den infördes inte förrän 2005. Kravet på att medlemsstaterna skall tillämpa förvaltningsprincipen som stadgas i artikeln har behandlats i praxis varför den ändå är av intresse.

lagstiftning och det kan därför ifrågasättas om inte skatteverket skulle tagit kontakt med FK i detta fall när beslut om att underkänna ersättningens karaktär av arvode togs. Eftersom det nu blev fråga om ersättning till en arbetstagare som var bosatt i Luxemburg hade det kanske varit lämpligt om den behöriga institutionen kontaktats. Även om bolaget haft ett intyg att visa upp borde detta ha kommunicerats med FK, då de enligt sin egen vägledning skall kontrollera intyg utfärdade av en annan medlemsstat i vissa fall.

Art. 84a rfo 1408/71 hade visserligen inte införts då detta fall först behandlades men medlemsstaternas institutioner har ändå skyldighet att samarbeta och agera i enlighet med förordningens målsättning att underlätta fri rörlighet för arbetstagare och även om inte principen om god förvaltning kodifieras i förordningen förrän 2005 är det en princip som är av sådan allmängiltig art att den borde ha resulterat i att kontakt tagits med bolaget redan initialt för att ta upp frågan om till vilken lagstiftning den person som tagit emot ersättningen hör. Det är också möjligt för institutionen att direkt ta kontakt med den behöriga institutionen i Luxemburg för att undersöka om någon prövning av tillämplig lagstiftning har gjorts i fallet.

Skillnaden mellan tillämpningsreglerna gällande utsändning och arbete i flera medlemsstater samtidigt är viktiga. Det finns ett större ansvar hos institutionerna för den senare gruppen vilket kan utläsas genom att då anmälan gjorts till institutionen tar denna sedan över ansvaret att vidarebefordra denna information till övriga berörda behöriga institutioner. Det är alltså den institution som utfärdat, eller skulle ha utfärdat, blankett E 101 som har ansvaret enligt art. 12a rfo 574/72 att skicka en kopia av intyget till, i detta fall, FK. Dessutom anger de nuvarande samarbetsreglerna i rfo 1408/71 att kontakt mellan staternas behöriga institutioner är en skyldighet då det råder oklarheter kring tillämpningen av förordningen och om staterna inte kan reda ut frågan själva kan hjälp begäras från AK. Om man betänker att det till skillnad från Sverige finns mer än tio olika institutioner i Luxemburg som är behöriga att skriva ut denna typ av intyg samt att reglerna kring dessa personers lagval ofta är komplicerade, är det inte förvånande att man, för att förhindra oönskade effekter, valt att föra över ansvaret för administrationen på institutionerna.

Problemet med avsaknad av intyg togs upp av EFTA-domstolen i målet Tsomakas Athanasios and Others. Omständigheterna i fallet var sådana att den grekiska behöriga institutionen troligen gjort en prövning av de faktiska omständigheterna och beslutat att sjömännen i fallet inte hörde till grekisk lagstiftning och följaktligen inte utfärdat några intyg. Då den norska

domstolen vände sig till EFTA-domstolen med frågan om denna avsaknad av blankett E 101 var tillräckligt bevis för att norsk lagstiftning skulle tillämpas blev svaret att avsaknaden av en utfärdad blankett, snarare lägger likartat ansvar på båda medlemsstaterna att säkerställa rätt tillämpning av förordningens lagvalsregler. EFTA-domstolen tillsammans med kommentarer från kommissionen pekar också på skyldigheten för de behöriga institutionerna att samarbeta och påpekar att de direkt kan ta kontakt med varandra för att reda ut problem. Det ankommer därför på i detta fall den norska domstolen att på ett korrekt sätt tillämpa EG-rätten och i avsaknad av intyget utvärdera andra bevismedel, även inofficiella, som presenterats. Ett annat förhållningssätt skulle, enligt EFTA-domstolen, endast medföra att rättsäkerheten undermineras och därmed försämra den fria rörligheten för arbetskraft.

8.5.1. Slutsats – prövning har gjorts

Även om situationen varit sådan att det varit rimligt eller rent av troligt att en prövning av tillämplig lagstiftning rent faktiskt utförts har de svenska institutionerna enligt min mening brustit i sitt ansvar. Man har inte varit lojal mot EG-rätten och försökt tolka den utifrån dess syfte att främja den fria rörligheten för arbetstagare genom att försöka underlätta tillämpningen av de lagtekniskt komplicerade lagvalsreglerna och administrativa problem som uppstått. Tvärtom har man istället lagt hela bevisbördan att uppvisa ett intyg på den enskilde och åtminstone inte redovisat några försök till samarbete. Visserligen finns ingen praxis på detta från EG-domstolen men de svenska institutionerna borde ha tagit till sig vad EFTA-domstolen kommit fram till och om inte annat åtminstone lämnat in en begäran om förhandsavgörande.

8.6 Slutsats

Troligen saknas intyg från Luxemburg och det är möjligt att Tele2 genom sitt agerande försökt undkomma att betala arbetsgivaravgifter men det saknar egentligen relevans. Det är genom att den enskilde ansöker om förmån från någon medlemsstat eller att en arbetsgivare eller egenföretagare anmodas betala in sociala avgifter frågan om tillämplig lagstiftning normalt väcks. I det fall ingen anmälan gjorts borde detta leda till att en faktisk utredning enligt förordningen görs och eventuellt intyg utfärdas retroaktivt. Det viktiga är att ingen enskild drabbas vare sig positivt eller negativt av att utnyttja den fria rörligheten, inte vilken stats lagstiftning som skall tillämpas. Om arbetsgivaren eller arbetstagaren medvetet har undvikit att ansöka om intyg för att på så sätt undkomma exempelvis arbetsgivaravgifter finns det enligt rfo 1408/71 möjlighet att inom proportionella gränser utfärda sanktioner enligt den medlemsstats lagstiftning som enligt lagvalsreglerna är tillämplig.

Omvänt uppkommer frågan om vad som hänt om ingen medlemsstat ansett sig ha tillämplig lagstiftning och utifrån synvinkeln att den enskilde då riskerar att stå utanför det sociala försäkringssystemet är det möjligt att kammarrätten och regeringsrätten haft andra intressen för ögonen då man tolkat EG-rätten i detta fall. I EFTA- domen uppkommer just detta problem och det är troligt att den grekiska institutionen inte anser att den egna nationens lagstiftning är tillämplig. EFTA-domstolens ställningstagande leder till att det inte är självklart att sådan avsaknad av intyg inte automatiskt leder till att, i detta fall flaggstatens, lagstiftning blir tillämplig utan domstolen anser att även Norge skall pröva frågan, tillsammans med den grekiska myndigheten. Vad händer då om den norska prövningen resulterar i att grekisk lag skall tillämpas? Lagvalsreglerna utgör för medlemsstaterna ett exklusivt och bindande system och den stat som av dessa utpekats som tillämplig lagstiftning har enligt lojalitetsplikten ingen annan egentlig möjlighet än att acceptera detta faktum. Om medlemsstaterna inte kommer överrens får frågan lyftas till i första hand AK och om problemet kvarstår är det EG-domstolen som får avgöra frågan.

Att de nationella institutionerna och domstolarna själva tolkar EG-rätten för att komma till rätta med brister i lagvalssystemet, liknande frågan om rättsverkan hos en avsaknad blankett, är inte en bra lösning ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Denna fråga bör enligt min mening lyftas till EG-domstolen och inte hanteras inom den nationella rättsordningen, det är viktigt att problemet dels tydliggörs för att medlemsstaterna skall kunna se över hur hanteringen av personer i denna utsatta situation ser ut samt att det behövs en enhetlig tolkning av hur de nationella institutionerna skall gå tillväga då ett intyg om tillämplig lagstiftning utfärdad på blankett E 101 saknas.

8.7. Prolog - EG-rättens utveckling

De särskilda svårigheterna för denna grupp och risken att utsättas för dubbel tillämpning eller att hamna vid sidan av det sociala trygghetssystemet har uppmärksammats. Anledningen är att eftersom socialförsäkringsområdet är så komplext måste alla institutioner i medlemsstaterna uppmanas att göra en särskild insats för de försäkrade så att berörda personer inte missgynnas av att de inte lämnar in sin ansökan eller viss information till den behöriga institutionen¹²²

Kommissionen har genom förslaget till ny tillämpningsförfordning ytterligare begränsat den enskildes ansvar. Om de nya reglerna blir tillämpliga kommer den enskildes ansvar, vid

¹²² Förslag till ny tillämpningsförfordning, skälen st 7-8.

undantag från huvudregeln om arbetslandets lagstiftning, inskränkas till att informera den egna institutionen och det är sedan denna som skall sköta kontakten med den eller de andra medlemsstaternas institutioner. Det kan också tilläggas att även om de nya förordningarna inte är tillämpliga ännu är åtminstone rfo 883/2004 till viss del en kodifiering av praxis samt en tydlig vink om hur man vill att institutionerna skall arbeta och där råder ingen tvekan om att man i ovissa fall lägger ansvaret på medlemsstaternas behöriga institutioner att utreda de faktiska förhållandena och sedan tillämpa lagvalsreglerna. Den nya tillämpningsförordningen går ännu längre och säger att i de fall som är under behandling i denna uppsats skall staterna gemensamt komma fram till vilken stats lagstiftning som är tillämplig allt för att syftet att ingen skall drabbas av vare sig positiva eller negativa effekter uppfylls. Om denna lagstiftning redan nu varit tillämplig skulle det innebära att trots arbetsgivaren inte innan ifrågasatt om intyg fanns skulle det vara möjligt att i efterhand, kunna anmäla förhållandet till den svenska försäkringskassan som då tillsammans med den Luxemburgska motsvarigheten har ansvaret att utreda vilken lagstiftning arbetstagaren faktiskt tillhör.

Litteraturlista

Rådets förordningar

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 631/2004 av den 31 mars 2004 om ändring av rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, och av rådets förordning (EEG) nr 574/72 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71, avseende anpassning av rättigheter och förenkling av förfaranden

Europaparlamentets och rådets förordning (EG)nr 859/2003 av den 14 maj 2003 om utvidgning av bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 till att gälla de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa bestämmelser

Europaparlamentets och rådets förordning (EEG) nr 574/72 av den 21 mars 1972 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Kommissionens förslag till ny tillämpningsförordning om tillämpningen av rådets förordning 883/2004 (http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=sv&DosId=193846)

Rättsfall från EGD

C-2/05 Domstolens dom (fjärde avdelningen) den 26 januari 2006. Rijkdienst voor Sociale Zekerheid mot **Herbosch Kiere** NV.

C-178/97 Domstolens dom (femte avdelningen) den 30 mars 2000 Barry **Banks** m.fl. mot Théâtre royal de la Monnaie

C-202/97 Domstolens dom den 10 februari 2000 **Fitzwilliam** Executive Search Ltd mot Bestuur van het Landelijk instituut sociale verzekering,

C-425/93 Domstolens dom (andra avdelningen) den 16 februari 1995. **Calle Grenzshop** Andresen GmbH & Co. KG mot Allgemeine Ortskrankenkasse für den Kreis Schleswig-Flensburg

C-102/91 Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 8 July 1992. - Doris **Knoch** v Bundesanstalt für Arbeit

C-6/90 Domstolens dom den 9 november 1995. Andrea **Francovich** mot Italienska republiken

C-2/89 Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 3 May 1990. Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank v M. G. J. **Kits van Heijningen**

C-307/89 Domstolens dom - 11 december 2008 **Kommissionen mot Frankrike**

153/84 Domstolens dom (sjätte avdelningen) den 8 februari 1996. FMC plc, FMC (Meat) Ltd, DT Duggins Ltd, **Marshall** (Lamberhurst) Ltd, Montelupo Ltd och North Devon Meat Ltd mot Intervention Board for Agricultural Produce och Ministry of Agriculture, Fisheries and Food

302/84 Judgment of the Court (Third Chamber) of 12 June 1986. - A. A. **Ten Holder** v Direction de la Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging

14/83 Domstolens dom den 10 april 1984. Sabine **von Colson** och Elisabeth Kamann mot Land Nordrhein-Westfalen

101/83 Domstolens dom (första avdelningen) den 17 maj 1984. Raad van Arbeid mot P.B. **Brusse**

276/81 Judgment of the Court (Second Chamber) of 23 September 1982. - Board of the Sociale Verzekeringsbank V Heirs or assigns of G.T. **Kuijpers**

98/80 Domstolens dom (femte avdelningen) den 4 juni 1985. Office nationale des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) mot Francesco **Romano**

237/78 Domstolens dom den 12 juli 1979. Caisse régionale d'assurance maladie de Lille (CRAM) mot Diamante **Toia**, gift Palermo

266/78 Domstolens dom den 12 juli 1979. Bruno **Brunori** mot Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz.

106/77 Domstolens dom (andra avdelningen) den 5 mars 1980. **Simmenthal** SpA mot Europeiska gemenskapernas kommission

50/76 **Amsterdam Bulb** mot Produktschap voor Siergewassen

102/76 Judgment of the Court of 5 May 1977. - H.O.A.G.M. **Perenboom** v Inspecteur der directe belastingen of Nijmegen

8/75 Judgment of the Court of 24 June 1975. - Caisse primaire d'assurance maladie de Sélestat v Association **du Foot-ball Club d'Andlau**

43/75 Domstolens dom den 15 juni 1978. Gabrielle **Defrenne** mot Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena

41/74 Domstolens dom den 4 december 1974. Yvonne **van Duyn** mot Home Office

35/70 Förstainstansrättens dom (femte avdelningen) av den 15 oktober 2008. Powerserv Personalservice GmbH (**Manpower**) mot Byrån för harmonisering inom den inre marknaden

6/64 Domstolens dom den 15 juli 1964. Flaminio **Costa** mot E.N.E.L.

26/62 Domstolens dom den 5 februari 1963. NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming **van Gend & Loos** mot Nederländska skatteförvaltningen

Beslut från Administrativa Kommissionen

Beslut nr 164 av den 27 november 1996 om de blanketter som behövs för tillämpningen av rfo 1408/71 och rfo 574/72 (E 101 och E 102)

Beslut nr 181 av den 13 december 2000 om tolkningen av artiklarna 14.1, 14a.1, 14b.1 och 14b.2 i rfo 1408/71.

Beslut nr 148 av den 25 juni 1992 angående användandet av handling angående tillämplig lagstiftning (Blankett E 101) när tiden för utsändning inte överstiger tre månader.

Beslut nr 126 av den 17 oktober 1985 om tillämpningen av artiklarna 14.1a, 14a.1a, 14b.1 och 14b.2 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71

Rekommendation 15/80 om bestämmande av språk för blanketter som behövs för tillämpningen av förordningarna 1408 och 574

Offentligt tryck

SOU 1998:67 *Socialavgiftslagen : slutbetänkande / av Utredningen om socialförsäkringens personkrets*

Prövningstillstånd från Regeringsrätten

Regeringsrätten dom den 14 april 2008 målnr. 3463-05

Rättsfall från kammarrätten

Kammarrätten i Sundsvall dom den 5 april 2005 målnr. 2094-02

Rättsfall från länsrätten

Länsrätten i Dalarnas län dom den 10 juni målnr 2388-00

Rättsfall från EFTA

E-3/04 Tsomakas Athanasios and Others

Doktrin

Allgårdh, Olof och Norberg, Sven. *EU och EG-rätten – en handbok och lärobok om EU och i EG-rätt*. Fjärde upplagan. Norstedts Juridik AB 2004

Craig, Paul, de Búrca, Gráinne. *EU LAW – text, cases and materials*. Third edition. Ashford Colour Press Ltd, Gosport, Hampshire 2003

Eklund, Klas. *Vår ekonomi – en introduktion till samhällsekonomi*. Tionde upplagan. Norstedts Akademiska förlag 2005

Erhag, Thomas. *Fri rörlighet och finansiering av social trygghet – en rättslig studie av EG-rättens inverkan på medlemsstaternas uttag av avgifter för finansiering av social trygghet*. Edita Norstedts 2002

Johansson, Svante m.fl. *Nya och gamla perspektiv på transporträtten*. Jure AB 2003

Thörnroos, Blank, Pia, mfl. *Socialavgifter*. Supplement 17, Norstedts Juridik AB 2007

Westerhäll, Lotta. *Social trygghet och migration – kommentar till förordningen 1408/71*. Norstedts Tryckeri, Stockholm 1995

Myndighetspublikation

Riksförsäkringsverket. *Tillämplig lagstiftning, EU, socilförsäkringskonventioner, m.m.* Vägledning 2004:11

Skatteverket. *Inkomstgrundad ålderspension och socialavgifter – EU:s regler, Socialförsäkringskonventioner och Svensk lagstiftning* SKV 405 utgåva 10, 2008

Referenslitteratur

Sandgren, C. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 2: a uppl., Norstedts Juridik 2007

Jensen, U, Rylander, S, Lindblom, P-H, *Att skriva juridik*, 3: e uppl., Iustus Förlag 2001